

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเรื่องที่จะทำการศึกษาคือ

- ๒.๑) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดเห็น
- ๒.๒) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๓) แนวคิดที่เกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา
- ๒.๔) แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด
- ๒.๕) ข้อมูลพื้นฐานเขตปกครองตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๒.๖) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗) กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดเห็น จากการประมวลเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการไทย และนักวิชาการต่างชาติ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอสาระสำคัญประกอบด้วย ความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑) ความหมายความคิดเห็น

ความหมายของความคิดเห็น จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้ว่า

ความหมายเกี่ยวกับ “ความคิดเห็น” ดังนี้^๑

๑) เป็นข้อ พิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาความคิดประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม

๒) ทัศนะหรือประมาณการเกี่ยวกับปัญหา หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น ทัศนะเกี่ยวกับความเหมาะสมของนโยบายวางแผนครอบครัว

๓) คำแถลง ของผู้ที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในหัวข้อปัญหาที่มีผู้มาขอปรึกษา

ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือ อย่างผิวเผินก็มี อย่าง ลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้นเป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานาน เป็นความคิดเห็นทั่วๆ ไป ไม่เฉพาะอย่างซึ่งมีประจำตัวของบุคคลทุกคน ความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งและเป็นความคิดเห็นเฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานานสั้น เรียกว่า Opinion เป็นความคิดเห็นประเภท หนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของ

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๑.

พยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์ มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว^๒ จะเห็นได้ว่าความหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความคิดเห็น เชื่อมโยงกับปัญญา เป็นการแสดงทัศนคติออกมาเรียกว่า ความคิดเห็น ทัศนศึกษากล่าวนี้จึงสอดคล้องกับความหมายของความคิดเห็นที่ว่า ความคิดเห็น คือการแสดงออกโดยการพูดหรือการเขียนเกี่ยวกับทัศนคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมของบุคคล ความคิดเห็นไม่เหมือนทัศนคติตรงที่ไม่จำเป็นต้องแสดงความรู้สึกร่างกาย อารมณ์ หรือแม้กระทั่งการแสดงพฤติกรรม ที่จะสนองหรือไม่สนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นเพียงคำพูดพร้อมเหตุผลที่บุคคลคิดขึ้นมา และถ้าไม่มีคนเห็นด้วยก็อาจเปลี่ยนเป็นคำพูดดังกล่าวได้ ดังนั้น บุคคลที่มีทัศนคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ถ้าไม่แสดงออกมา ก็จะไม่มีความแตกต่างว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติความเชื่อหรือค่านิยมเช่นใด^๓ ความคิดเห็นของบุคคลจะได้รับอิทธิพลตั้งแต่เด็กจากบุคคลในครอบครัว คือ จากแม่ พ่อ พี่น้อง และญาติ เมื่อเข้าโรงเรียนจะได้รับอิทธิพลจากครูและเพื่อน รวมทั้งประสบการณ์ตรงที่ได้รับเป็นส่วนตัว และจากสื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น^๔ ความรู้สึกของบุคคล แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเท่าทัศนคติ คนเราจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน และความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ^๕ ตามทัศนศึกษากล่าวข้างต้น ความคิดเห็นมีความแตกต่างกันจากความหมายที่ว่า การแสดงความคิดเห็นนั้นมักมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และเป็นส่วน ที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยา เฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก^๖ สาเหตุที่แตกต่าง เพราะความหมายนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับทัศนคติ

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก ที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแสดงออกด้วยการพูด การเขียน หรือการกระทำอื่นเพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ในสิ่งที่ตนคิดและรู้สึก และความคิดเห็นใดๆ ของบุคคลนั้นเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงก็ได้ และความคิดเห็นนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

๒.๑.๒) แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

แนวคิดของความคิดเห็น จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้แนวคิดของความคิดเห็นไว้ว่า

ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือ อย่างผิวเผินก็มี อย่างลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้นเป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานาน เป็นความคิดเห็นทั่วๆ ไป ไม่เฉพาะอย่างซึ่งมีประจำตัวของบุคคลทุกคน ความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งและเป็นความคิดเห็นเฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานานสั้น เรียกว่า Opinion เป็นความคิดเห็นประเภท หนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของ

^๒อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๘๐ - ๘๑.

^๓กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ศรีเดชาการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔

^๔ธีระพร อูวรรณโณ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๕๑.

^๕สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๘), หน้า ๘.

^๖ประภาเพ็ญ สุวรรณ, การวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๓.

พยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์ มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว^๗ การแสดงออกโดยการพูดหรือการเขียนเกี่ยวกับทัศนคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมของบุคคล ความคิดเห็นไม่เหมือนทัศนคติตรงที่ไม่จำเป็นต้องแสดงความรู้สึกรู้สึก อารมณ์ หรือแม้กระทั่งการแสดงพฤติกรรม ที่จะสนองหรือไม่สนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นเพียงคำพูดพร้อมเหตุผลที่บุคคลคิดขึ้นมา และถ้าไม่มีคนเห็นด้วยก็อาจเปลี่ยนเป็นคำพูดดังกล่าวได้ ดังนั้น บุคคลที่มีทัศนคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ถ้าไม่แสดงออกมา ก็จะไม่มีการใคร่ครวญว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติ ความเชื่อหรือค่านิยมเช่นใด^๘

๒.๑.๓) ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า

ความคิดเห็นเป็นการแสดงออก ซึ่งเป็นการตัดสินใจจากการประเมินค่า (Evaluation judgment) หรือทัศนะ (Point of view) เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลของทัศนคติ^๙ ความคิดเห็น (Opinion) มีหลายความหมาย^{๑๐} ได้แก่

๑) ความหมายทั่วไป หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็น ข้อพิจารณา ความรู้สึก หรือทัศนะที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอน และยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์ หรือกล่าวกว้าง ๆ ได้ว่ามีความเป็นไปได้มากกว่าความจริง

๒) ความหมายเฉพาะ หมายถึง การพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูล หรือบุคคลที่เชื่อถือได้

๓) ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึง การพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวม ๆ ของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรือข้อเท็จจริง

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น คือ ความรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือการแสดงออกซึ่งวิจรรย์ญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องของจิตใจและเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริง หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ ขึ้นกับคุณสมบัติส่วนบุคคลความคิดเห็นคล้ายกับทัศนคติ แต่เป็นความรู้สึกที่ผิวเผินหรือหยาบกว่าทัศนคติ

จากแนวคิดและทฤษฎีของความคิดเห็น และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักในความคิดเห็น เพื่อการพัฒนาความคิดเห็นของการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

^๗อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๘๐ - ๘๑.

^๘กมลรัตน์ หล้าสุขษ์, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ศรีเดชาการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔

^๙M.E. Shaw and J.M. Wright, *Scale for the Measurement of Attitude*, (New York : McGraw-Hill Book, 1967), p. 320.

^{๑๐}Mary L. Good, *Integrating the Individual and the Organization*, (New York : Wiley, 2006), p. 17.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
อุทัย หิรัญโต (๒๕๒๖, หน้า ๘๐-๘๑)	๑. ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ ๒. คือ อย่างผิวเผินก็มี ๓. อย่างลึกซึ้งก็มี ๔. ความคิดเห็นที่เป็นทัศนคติ
กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (๒๕๒๗, หน้า ๑๗๔)	๑. การแสดงออกโดยการพูดหรือการเขียน ๒. แสดงความรู้สึก อารมณ์ การแสดงพฤติกรรม สิ่งหนึ่ง เป็นเพียงคำพูดพร้อมเหตุผลที่บุคคลคิดขึ้นมา และถ้าไม่มีคนเห็นด้วยก็อาจเปลี่ยนเป็นคำพูดดังกล่าวได้
ชอร์ และ ไรท์ (Shaw และ Wright) (1967, p. 320.)	๑. ความคิดเห็นเป็นการแสดงออก ๒. เป็นการตัดสินใจจากการประเมินค่า หรือทัศนะ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ
แมรี เอล ดี (Mary L. Good) (2006, p. 17.)	๑. ความหมายทั่วไป ๒. ความหมายเฉพาะ ๓. ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion)

๒.๒) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ จากการประมวลเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการไทย และนักวิชาการต่างชาติ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอสาระสำคัญประกอบด้วย ความหมายแนวคิดและทฤษฎี ของการบริหารจัดการ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑) ความหมายของการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหารจัดการ จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้ว่า

ในการศึกษาความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ ควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นเบื้องต้นก่อน กล่าวคือ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกันเป็นต้นว่า ครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ในปัจจุบันอาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า “การบริหาร” (Administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหาร

“การบริหาร”^{๑๑} หมายถึง ปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น การดำเนินการ จัดการเช่น บริหารธุรกิจ และในหน้า ๒๙๘ ได้ให้ความหมายของ คำว่า “จัดการ” หมายถึง “สั่งงาน ควบคุมงาน, ดำเนินงาน” เมื่อเป็นเช่นนี้ คำว่า การบริหารและการจัดการ จึงมีความหมายใกล้เคียงกันโดย หนึ่ง พจนานุกรมได้บัญญัติว่า การบริหาร คือ การปกครอง การดำเนินการ และการจัดการ สอง ทั้งคำว่า การบริหารและการจัดการ มีความหมายร่วมหรือมีคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันที่พจนานุกรมได้ บัญญัติไว้ คือ การดำเนินการ หรือการดำเนินงาน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงขอสรุปบนพื้นฐานของความหมายที่ ระบุอยู่ในพจนานุกรมว่า คำว่า การบริหารและการจัดการมีความหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งหมายถึง “การ ดำเนินงาน”

คำว่า การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “Administatrae” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมาย ใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับ ความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ^{๑๒}

เนื่องจากคำว่า การบริหาร มีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับคำว่า การจัดการ การ บริหารการพัฒนาและการบริหารจัดการ แต่ในท้ายที่สุด ในที่นี้ขอใช้คำว่า “การบริหารจัดการ” เป็น หลัก เนื่องจากทันสมัยและใช้กันอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องศึกษาความหมายของ คำอื่นที่คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันดังกล่าวด้วย

มีนักวิชาการไทย ให้ความหมายของการบริหารการจัดการ ไว้ในที่นี้ได้นำมาแสดงไว้เป็น ตัวอย่าง ดังนี้

การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting Things Done Through Other People) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ^{๑๓}

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางของ องค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจาย อำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนา บุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

^{๑๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๙, ๒๙๘.

^{๑๒}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟอร์เพช, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙ - ๓๑.

^{๑๓}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), พุทธวิธีในการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของ การปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมชาติสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๑๔} การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๑๕} กระบวนการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยทรัพยากรต่างๆ ผ่านทางการบริหารต่างๆ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ^{๑๖}

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆของรัฐ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานโดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing)
๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing)
๔. การอำนวยการ (Direction)
๕. การประสานงาน (Coordinating)
๖. การรายงาน (Reporting)
๗. งบประมาณ (Budgeting)

๒.๒.๒) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการไว้ว่า

การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่ม

^{๑๔} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕ - ๓๒.

^{๑๕} สมาน รังสียกฤษฎ์, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๑๖} Dubrin J. Andrew and Duane Ireland, **Management Organization**, 2nd ed., (Ohio : South-Western Publishing Co., 1993), p. 4.

เดียวกันกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๑๗} การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case Study) จำนวนมาก และวิเคราะห์หาวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ^{๑๘}

สรุปว่า การบริหารหมายถึงการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคนร่วมงานตั้งแต่ ๒ คนไป ด้วยการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงาน โดยอาศัยความร่วมมือ การเห็นความสำคัญของงานตลอดถึงการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิริยาระหว่างกันจากคนทุกฝ่าย ด้วยการบริหารอย่างมีแบบแผนและระเบียบวิธีในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

๒.๒.๓) ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ทฤษฎีของการบริหารจัดการ จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้ทฤษฎีของการบริหารจัดการไว้ว่า

กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ ดังนี้^{๑๙}

(๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

(๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

(๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

(๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

^{๑๗} เต็ม ชะเนติย์, *การบริหารงานบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

^{๑๘} สมยศ นาวิการ, *การบริหารตามสถานการณ์*, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔.

^{๑๙} Gulick L. and Urwick J., *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 18 - 19.

(๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้^{๒๐}

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

สรุปได้ว่า การบริหารคือกระบวนการดำเนินการกิจกรรมที่ประกอบด้วยองค์ต่าง ๆ เช่น การวางแผน การประสานงาน การกำหนดนโยบาย การควบคุมการและประเมินผลงาน เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของคนในหน่วยงานนั้น ๆ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและเพื่อความสามัคคีของคนร่วมงาน จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

จากแนวคิดและทฤษฎีของการบริหารจัดการ และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักในการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการ ของการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
เด้น เซเนตียัง (๒๕๓๓, หน้า ๕๒)	๑. การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ๒. องค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory)
สมยศ นาวิการ (๒๕๔๕, หน้า ๔๙)	วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way)
กูลิก เอล และ ยัววิก เจ (Gulick L. and Urwick J.) (1973, pp. 18-19.)	๑. การวางแผน ๒. การจัดการองค์การ ๓. การจัดหาบุคคล ๔. การอำนาจ ๕. การประสานงาน ๖. การรายงาน ๗. การงบประมาณ

^{๒๐}William Ouchi, *Organization and Management* , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p. 283.

ตารางที่ ๒.๒ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
วิลเลียม โอยูชิ (William Ouchi) (1971, p. 283.)	๑. การจ้างงานระยะยาว ๒. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ ๓. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล ๔. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป ๕. การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ ๖. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง ๗. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

๒.๓) แนวคิดที่เกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา

แนวคิดที่เกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา จากการประมวลเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการไทย ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอสาระสำคัญประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ บทบาท ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๑) ความหมายของวัด

ความหมายของวัด จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้ความหมายของวัดไว้ว่า

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ อันเป็นกฎหมายสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย ก็ได้ให้ความหมายของ “วัด” ไว้อย่างชัดเจน แต่มีบัญญัติไว้ใน มาตรา ๓๑ ว่า วัด มี ๒ ชนิด คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ และบัญญัติถึงการตั้งวัดไว้ใน มาตรา ๓๒ ว่า การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยกเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๒๑} นักวิชาการได้กล่าวถึง “ความหมายของวัด” ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ไว้ว่า^{๒๒}

๑) วัดเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนา และมีสถานที่พำนักอาศัยของภิกษุสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์การอนุญาตสร้างวัดที่กำหนดว่า “สมควรเป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสงฆ์” และหลักเกณฑ์ในการตั้งวัดในข้อ ๔ แห่งกฎกระทรวงฉบับนี้ว่า เมื่อได้สร้างเสนาสนะขึ้นเป็นหลักฐานพร้อมที่จะใช้เป็นที่พำนักของภิกษุสงฆ์ได้แล้วให้ผู้ได้รับอนุญาตสร้างวัด

^{๒๑} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

^{๒๒} กรมการศาสนา, หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

๒) วัดประเภทที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ต้องได้สร้างขึ้น หรือได้บูรณปฏิสังขรณ์เป็นหลักฐานถาวร และมีพระภิกษุอยู่ประจำไม่น้อยกว่า ๕ รูป ติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี แต่ระยะเวลาห้าปีมิได้บังคับแก่วัดที่ได้สร้างอุโบสถเสร็จเรียบร้อยแล้วโดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์ หรือนักบวช เป็นต้น^{๒๓} สถานที่ประกอบกิจกรรมของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ สามเณร และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแพร่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ^{๒๔} วัดเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นสถานที่สงบ ร่มรื่น ร่มเย็นทั้งกายและใจ เหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม^{๒๕} เป็นสถาบันหลักของชุมชน ทำหน้าที่หลักในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม ให้การศึกษาอบรม ให้ความรู้และศิลปกรรมต่างๆ ของชุมชน^{๒๖}

สรุปได้ว่า วัด เป็นพุทธศาสนสถาน เป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชน เป็นที่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่อันสำคัญในการสืบทอดอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาไปสู่ชุมชนและสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมไทยจึงได้ผูกติดอยู่กับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นมาเป็นเวลานาน วัดจึงเป็นทั้งศูนย์กลางและเป็นสัญลักษณ์แห่งอารยธรรมของสังคมไทย

๒.๓.๒) ความสำคัญของวัด

ความสำคัญของวัด จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้ความสำคัญของวัดไว้ว่า

นักวิชาการ กล่าวถึง “ความสำคัญของวัด” มีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป ดังนี้^{๒๗}

๑) เป็นวัดตถสถาน คือ เป็นที่ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวคือ เป็นที่กุลบุตรไปบรรพชาอุปสมบท และเป็นที่ที่ชาวบ้านไปถือศีลฟังธรรม บำเพ็ญความดีความงาม

๒) เป็นบุญญเขต คือ เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านไปบำเพ็ญกุศล

๓) เป็นรูปสมสถาน คือ สถานที่แห่งความสงบ ใครมีเรื่องเดือดร้อน เมื่อเข้าหาวัดก็มักจะเกิดความรู้สึกสงบ ไม่วุ่นวาย

๔) เป็นสาธารณูปสถาน คือ สถานที่ที่ชาวบ้านใช้สาธารณูปโภค เช่น ได้อาศัยน้ำกิน น้ำใช้ที่บ่อ ที่สระของวัด

๕) เป็นสถานศึกษา คือ เป็นที่เล่าเรียนวิชาความรู้ตั้งแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้นมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านศาสนศึกษา สามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา

^{๒๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๑,๐๕๙.

^{๒๔}สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๗.

^{๒๕}คณินันต์ จันทบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒), บทนำ.

^{๒๖}ไพฑูริย์ เสียงก้อง, คน ต้นไม้ และสายน้ำ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

^{๒๗}สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถระ), สมเด็จพระเจ้า คิต เขียน พุด เทศน์, (กรุงเทพมหานคร : เจริญการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๙๙.

๖) เป็นสโมสรหรือสมาคม คือ เป็นที่ไปชุมนุมหย่อนใจ หย่อนอารมณ์ในบางโอกาส เช่น ข้าราชการที่ออกจากราชการแล้ว หรือชาวบ้านที่แก่เฒ่าว่างกิจการแล้วก็ดี หรือชาวบ้านที่ยังมีการงานอยู่ แต่เมื่อมีเวลาว่างก็มักหาโอกาสไปวัด เพื่อสนทนากับพระที่รู้จักคุ้นเคยกันในวันปกติ หรือในคราวที่มีงานมีการที่วัดก็ไปพบปะกันที่วัด

๗) เป็นสุขศาลา โรงพยาบาล หรือแพทยสถาน กล่าวคือ ในวัดหนึ่งๆ แต่ก่อนมักจะ มีพระศึกษาทางการแพทย์แผนโบราณอยู่ และโดยมากแพทย์พระนั้นมักจะเป็นจำพวกราชยาหมอหวาน เป็นทางเมตตา กรุณา ขอบุญญา พระก็มักอนุเคราะห์ด้วยเมตตากรุณาเรื่องนี้ ถ้าเป็นชนบทด้วยกัน แล้วดูเหมือนว่าวัดเป็นที่พึ่งในเรื่องนี้มาก แต่เวลานี้รู้สึกว่าจะเสื่อมไป เพราะทางการแพทย์แผนโบราณในเรื่องประกอบโรคศิลป์มากขึ้น ผู้ที่จะรับหน้าที่ทางนี้จะต้องได้รับอนุญาต และมีหลักฐานรับรองจากผู้มีความรู้

๘) เป็นอนาถสถาน คือ เป็นที่พึ่งพิงของคนไม่มีที่พึ่ง เช่น คราวต้องอัคคีภัย น้ำท่วม ชาวบ้านก็ได้อาศัยวัดช่วยเหลือ

๙) เป็นภยัตยชิตนาถสถาน คือ เป็นที่พึ่งของผู้ถูกภัยคุกคาม เช่น ในระหว่างสงคราม คราวที่แล่วมานี้ ขณะที่ห่อขึ้น (เปิดสัญญาณมัย) คนพากันวิ่งเข้าไปอาศัยวัดโดยมาก เช่น วัดจักรวรรดิราชาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม มีคนอุ้มลูกจูงหลานหอบสิ่งของเข้าไปอาศัยลี้ภัยเหมือน มีงาน

๑๐) เป็นตามตนาถสถาน คือ เป็นที่พึ่งของผู้ตายและญาติของผู้ตายซึ่งยังมีชีวิตอยู่ โดยมากสำหรับคนตาย ญาติยอมไปฝังหรือไปเก็บหรือเผาในป่าช้าของวัด จึงชื่อว่าเป็นที่พึ่งของคนตาย ส่วนญาติพี่น้องของผู้ตายก็ได้อาศัยเป็นที่นำศพของญาติที่ตายนั้นไปฝัง เก็บหรือเผาที่สุสานของวัด และได้บำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทาน และฃาปนกิจ ณ ที่วัดนั้น

๑๑) เป็นกีฬาสถาน หรือสนามเด็กเล่น ที่วัดไม่ว่าบ้านไหนเมืองไหนก็ตาม มักถือว่าเป็นสาธารณสถาน เข้าไปเที่ยวเล่นได้

๑๒) เป็นโรงแรมตามหัวเมืองหรือตามชนบท พวกพ่อค้าที่เดินเที่ยวค้าขาย ย่อมพากันไปขอพักที่วัด หรือแม่ในกรุงเทพพระมหานครนี้ก็ดี ชาวชนบทเข้ากรุงด้วยกิจการใดก็ตาม เช่น เพื่อเยี่ยมญาติ เยี่ยมบุตรในกรุง ก็มักขอพักอาศัยตามวัด เสมือนหนึ่งวัดเป็นโรงแรมฉะนั้น

๑๓) เป็นศาล ในสมัยก่อนหรือแม้ในสมัยนี้ ตามชนบท เมื่อมีเรื่องราวหรือมีคดีเกิดขึ้น มักจะไปหาพระซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ โดยมากเป็นสมภารเจ้าวัด ขอให้ช่วยเปรียบเทียบความ ให้ หรือทำการวินิจฉัยคดีให้ โดยมากมักจะเป็นที่พอใจและสิ้นสุด หรือตกลงกันเพียงนั้น ไม่ต้องไปขึ้นโรงขึ้นศาล โดยที่วัดทำหน้าที่เป็นโรงเป็นศาลดังกล่าวแล้ว

๑๔) เป็นยุวายุวดีทิสสนสถาน คือ เป็นที่มาพบกันแห่งชายหนุ่มหญิงสาว ในสมัยโบราณ พ่อแม่มักกักหญิงสาวไม่ให้ไปเที่ยวเตร่ทางไหน จะไปไหนก็ต้องไปกับผู้ใหญ่ และสมัยกระโน้นไม่มีโรงมหรสพเหมือนสมัยนี้ เพราะฉะนั้น แดนที่ชายหนุ่มหญิงสาวจะพบกันที่ไหนไม่ดีเท่าที่วัด คือวัดย่อมมีการประชุมทำบุญตักบาตรกันเนื่องๆ นอกนั้นยังมีงานวัด เช่น งานศพ งานเมรุ เป็นต้น

๑๕) เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม และเป็นจุดสำคัญของสังคม

ความสำคัญของวัด ^{๒๘}

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

๓) เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกรักษาผู้เจ็บป่วย

๔) เป็นที่พักคนเดินทาง

๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน

๗) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

๘) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ เสมือนพิพิธภัณฑ์

๙) เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของใช้ ซึ่งชาวบ้านจะได้ขอยืมไปใช้เมื่อคนมีงานต่างๆ

๑๐) เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ

๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ

สรุปได้ว่า วัดมีความสำคัญ ในฐานะทั้ง สังคม และพระพุทธศาสนาเอง คือ สำคัญต่อสังคม โดยเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น เป็นที่แก้ปัญหาของเยาวชน เป็นที่ระงับปัญหาระหว่างคนในชุมชน เป็นที่พึ่งพิงของคนในยามยาก ฯลฯ ส่วนความสำคัญต่อพระพุทธศาสนานั้น เป็นความสำคัญในสถานภาพที่วัดเป็นที่พำนักของภิกษุสงฆ์ เป็นที่ศึกษา เก็บรวบรวม และเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน ตลอดถึงการประพฤติปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา โดยเสมือนเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่มีบุคลากรอยู่ให้บริการแก่ประชาชนเป็นประจำ ซึ่งหมายถึงพระภิกษุสงฆ์ นั่นเอง

๒.๓.๓) บทบาทของวัด

บทบาทของวัด จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของวัดไว้ว่า

นักวิชาการ และนักการศึกษา ได้กล่าวถึง “บทบาทของวัด” และความสำคัญของวัด ไว้ดังนี้ บทบาทของวัดในพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย พอสรุปได้ ดังนี้^{๒๙}

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับประชาชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์

๓) เป็นสถานที่สัปปายะ คือเป็นที่สบายกายสบายใจ

^{๒๘} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖.

^{๒๙} คุณ โทษณ์, พุทธศาสนากับชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗.

- ๔) เป็นสถานที่จุฬาริพิธภัณฑสถาน
- ๕) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- ๖) เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและแสดงมหรสพต่างๆ
- ๗) เป็นศูนย์กลางการบริการหรืองานปกครอง เช่น การเรียกประชุมเพื่อแจ้งกิจการ

หรือข่าวสาร

- ๘) เป็นสถานสวัสดิการ สงเคราะห์แก่คนยากจนและคนที่ไร้ที่พึ่งพิง
- ๙) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม
- ๑๐) เป็นสถานที่แสดงความสามัคคี
- ๑๑) เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของเครื่องใช้ส่วนรวม
- ๑๒) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเป็นที่ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้าน
- ๑๓) เป็น฼าปนสถาน
- ๑๔) เป็นสถานดำเนินกิจการทางการเมือง
- ๑๕) เป็นตลาดนัดและตลาดโต้รุ่ง

บทบาทของวัด^{๓๐}

- ๑) วัดเป็นสถานที่ขัดเกลานิสัยและจิตใจของคนโดยผ่านทางภูมิปัญญาชาวบ้าน
- ๒) วัดเป็นแหล่งถักทอสายใยความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น
- ๓) วัดเป็นศูนย์รวมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ๔) จัดวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา
- ๕) จัดวัดให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชน
- ๖) จัดวัดให้เป็นสถานที่ฝึกอาชีพ

บทบาทของวัดโดยทั่วไป ว่า^{๓๑}

๑) สถาบันวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน โรงเรียนประชาบาลหลายแห่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด สมภารเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ และแม้กระทั่งศาลาก็เป็นที่เรียนหนังสือ นอกจากนี้วัดยังเป็นที่อยู่อาศัยเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรและเด็กทั่วไป

๒) วัดเป็นประจตุรโรงพยาบาลให้การรักษายาบาลแก่คนเจ็บไข้ได้ป่วย ทั้งที่เป็นโรคทางจิตและทางกาย

๓) วัดเป็นประจตุรพิพิธภัณฑสถาน คือเป็นที่เก็บรวบรวมสมบัติโบราณอันล้ำค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาวัฒนธรรมต่างๆ ของชาติ

๔) ศาลาวัดหรืออุโบสถ บางครั้งถูกใช้เป็นสถานที่ประชุมราษฎร เพื่อจะได้รับข่าวสารต่างๆ

๕) วัดเป็นสถานที่ที่แสดงความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชน เพราะถือเป็นสมบัติส่วนรวมของประชาชน เป็นที่ประชาชนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

^{๓๐} อาทรร จันทวิมล, คู่มือการดำเนินงานวัดพัฒนาตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๗.

^{๓๑} จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๕), หน้า ๑๔๙.

๖) วัดเป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์แก่คนยากจน และคนไร้ที่พำนักพักพิง อีกทั้งยังเป็นหอพักให้แก่นักศึกษาทั่วไป

บทบาทของวัดที่อาจจะเป็นในอนาคต อันที่จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ประชาชน และเป็นที่สงเคราะห์ประชาชน ว่า^{๓๒}

๑) บทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างแก่ชุมชนในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ปลอดภัย และประหยัด

๒) บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนพระพุทธศาสนาทั้งพระ ชาวบ้าน และลูกหลานของชาวบ้านรอบวัด

๓) บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนเพื่ออ่านออกเขียนได้ของชาวบ้านรอบวัด

๔) บทบาทในการเป็นแหล่งเก็บรวบรวม เก็บรักษาและศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ทั้งศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และวรรณกรรมท้องถิ่น

๕) บทบาทในการสอน ฝึกฝนอาชีพที่จำเป็นในท้องถิ่นแก่ชาวบ้านรอบวัด

๖) บทบาทในการเป็นผู้นำเอาหลักการและแนวคิดใหม่ๆ มาช่วยเหลือด้านการเกษตร

บทบาทของวัดต่อวิถีชีวิตของคนไทย ดังนี้^{๓๓}

๑) วัด เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งบุตรหลานเข้ารับการฝึกอบรมทางศีลธรรม

๒) วัด เป็นสถานที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่เฒ่าและสตรี มารับความรู้ ด้วยการสวดพระธรรมเทศนา

๓) วัด เป็นสถานพยาบาลรักษาผู้เจ็บป่วย ตามภูมิรู้ โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์

๔) วัด เป็นสถานสงเคราะห์แก่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอาศัยศึกษาเล่าเรียน

๕) วัด เป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง

๖) วัด เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ โดยจัดบริเวณวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น

๗) วัด เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน เช่น สงกรานต์ เทศน์มหาชาติ

๘) วัด เป็นบ่อเกิดและศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

สรุปได้ว่า บทบาทของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นบทบาทของวิถีชีวิตไทย คือ วัดมีบทบาทและความผูกพันกับคนในสังคมเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เช่น เป็นที่อาศัย ของผู้ยากไร้หรือประสบภัยต่างๆ เป็นที่รักษาภัยไข้เจ็บทั้งทางร่างกายและโรคทางใจ เป็นศูนย์กลางของศาสตร์และศิลป์แขนงต่างๆ หรือเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมประเพณีประจำถิ่น เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า วัดมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่บทบาท

^{๓๒} กิรติ ศรีวิเชียร, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑๑.

^{๓๓} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๑๗.

ของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตของคนไทยก็ยังมีให้เห็นชัดเจนโดยเฉพาะในชนบท ซึ่งยังมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างแท้จริง

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาวัดในพระพุทธศาสนาของการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถระ) (๒๕๒๗, หน้า ๑๙๙)	๑. เป็นวัดสถาน เป็นบุญเขต เป็นรูปสมสถาน ๔. เป็นสาธารณูปสถาน ๕. เป็นสถานศึกษา ๖. เป็นสโมสรหรือสมาคม ๗. เป็นสุศาลา โรงพยาบาล ๘. เป็นอนาถสถาน ๙. เป็นภคิตตสถาน ๑๐. เป็นตามตนาถสถาน ๑๑. เป็นกีฬาสถาน ๑๒. เป็นโรงแรมตามหัวเมืองหรือตามชนบท ๑๓. เป็นศาล ๑๔. เป็นยวายุวดีทัศนสถาน ๑๕. เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม
พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (๒๕๒๗, หน้า ๒๐๕-๒๐๖)	๑. เป็นสถานที่ศึกษา ๒. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้าน ๓. เป็นสถานพยาบาล ๔. เป็นที่พักคนเดินทาง ๕. เป็นสโมสร ๖. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาล ๗. เป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท ๘. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ๙. เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของใช้ ๑๐. เป็นศูนย์กลางการปกครอง ๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรม

ตารางที่ ๒.๓ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
คุณ โทษณ์ (๒๕๓๗, หน้า ๒๗)	๑. เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับประชาชน ๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ๓. เป็นสถานที่สัปปายะ ๔. เป็นสถานที่ดูจุฬารักษสถาน ๕. เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ๖. เป็นสถานที่จัดงานเทศกาล ๗. เป็นศูนย์กลางการบริการหรืองานปกครอง ๘. เป็นสถานสวัสดิการ ๙. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ๑๐. เป็นสถานที่แสดงความสามัคคี ๑๑. เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของเครื่องใช้ ๑๒. เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท ๑๓. เป็น฼าปนสถาน ๑๔. เป็นสถานดำเนินกิจการทางการเมือง ๑๕. เป็นตลาดนัดและตลาดโต้รุ่ง
อาทร จันทวิมล (๒๕๔๓, หน้า ๕๗)	๑. วัดเป็นสถานที่ขัดเกลานิสัย ๒. วัดเป็นแหล่งถ่ายทอดสายใยความสัมพันธ์ ๓. วัดเป็นศูนย์รวมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ๔. จัดวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา ๕. จัดวัดให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ๖. จัดวัดให้เป็นสถานที่ฝึกอาชีพ
จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ (๒๕๒๕, หน้า ๑๔๙)	๑. สถาบันวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษา ๒. วัดเป็นประดุงโรงพยาบาล ๓. วัดเป็นประดุงพิพิธภัณฑสถาน ๔. ศาลาวัดหรืออุโบสถ ๕. วัดเป็นสถานที่ที่แสดงความสามัคคี ๖. วัดเป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์
กิริติ ศรีวิเชียร (๒๕๒๗, หน้า ๑๑๑)	๑. บทบาทในการเป็นผู้นำ ๒. บทบาทการเป็นสถานที่เรียนพระพุทธศาสนา ๓. บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนเพื่ออ่านออก ๔. บทบาทในการเป็นแหล่งเก็บรวบรวม ๕. บทบาทในการสอน ๖. บทบาทในการเป็นผู้นำเอาหลักการ

ตารางที่ ๒.๓ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๓๓, หน้า ๒๑๗)	๑. วัด เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งบุตรหลานเข้ารับการฝึกอบรมทางศีลธรรม ๒. วัด เป็นสถานที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่เฒ่าและสตรี มารับความรู้ ๓. วัด เป็นสถานพยาบาลรักษาผู้เจ็บป่วย ๔. วัด เป็นสถานสงเคราะห์แก่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอาศัยศึกษาเล่าเรียน ๕. วัด เป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง ๖. วัด เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ ๗. วัด เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ ๘. วัด เป็นบ่อเกิดและศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่างๆ

๒.๔) แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด จากการประมวลเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการไทย และนักวิชาการต่างชาติ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอสาระสำคัญประกอบด้วย ความหมายแนวคิดดังรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑) ความหมายของการบริหารจัดการวัด

ความหมายของการบริหารจัดการวัด จากการทบทวนเนื้อหาตามทัศนะของนักวิชาการ ก็พบว่า มีผู้ให้ความหมายของการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน ไว้ว่า

นักวิชาการและนักการศาสนา ได้กล่าวถึง “ความหมายของการบริหารจัดการวัด” ไว้ดังนี้ เช่นการบริหารวัดบวรนิเวศวิหารที่สำคัญๆ ดังนี้

๑) ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึษาการวัด เลือกเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์

๒) จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้วครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เต็มเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ เจ้าหน้าที่รักษาพระอาราม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา

๓) จัดหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐาน ค่าเช่าที่ เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงในบัญชีมีไวยาวัจกรทำการตามแผนก

๔) พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิตยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับเกลือ

๕) ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เด็กวัดอุปัฏฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคนอาศัยชั่วคราว

๖) สำรวบบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไร ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง

๗) มีการจัดทุกการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรโดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า

ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางรุ่งโรยลงพระภิกษุมือดีเรกลาถน้อยลง จะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้บอกบุญชักชวนทายาททายาทบริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงจัดรวบรวมเป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้ และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัยที่มีใช้ทุน

นอนมีคดีย่างของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการที่วิทยาลัยรุ่งโรยลง มีผู้บริจาคเกื้อกูลน้อยนัก นอกจากของหลวงบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ ยังบำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนนอน^{๓๔}

การบริหารวัด หมายถึง การจัดการงาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงาน และแก้ไขงาน^{๓๕} การดำเนินการบริหารและปกครองพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาวัด เอื้อต่อการเผยแผ่ ศาสนธรรมแก่ชุมชน^{๓๖} แนวความคิดในการบริหารวัด ว่า การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษาตน การปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ คือพระภิกษุทั้งวัด รวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด และทั้งการจัดการกิจการของวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และการจัดการทางด้านการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัดอันเป็นของส่วนรวมของพระภิกษุทั้งวัด^{๓๗} ในการบริหารจัดการและพัฒนาวัด ประชาชนคาดหวังจากพระสงฆ์ คือ^{๓๘}

๑. ประชาชนต้องการตัวอย่างของความดีงามและผู้นำทางคุณธรรม โดยเฉพาะความเคร่งครัดทางวินัยและความเป็นผู้มีก้น้อย สันโดษ

๒. ประชาชนต้องการวัดเป็นที่พักพิงทางจิตใจของผู้มีทุกข์ ต้องการเห็นวัดเป็นที่สงบเยือกเย็น สะอาดร่มรื่น มีระเบียบ

^{๓๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๔.

^{๓๕} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *“พระสงฆ์กับกรมการศาสนา”*, *กรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๒.

^{๓๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ผุสสธมโม), *“การพัฒนาวัดควบคู่กับการจัดการศึกษาสงฆ์”* : ในส่วนของวัดพระปฐมเจดีย์, *วัดพัฒนา ๔๓*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^{๓๗} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๓๘} พระราชสุทธินามมงคล (จรัญ จิตธมโม), *ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาวัด หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ. พี. กราฟิคดีไซน์ การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖.

๓. ประชาชนต้องการเห็นพระสงฆ์เข้าหาประชาชน ปลอบขวัญให้กำลังใจและแนวทางแก้ปัญหาชีวิตให้

๔. ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางในการบริหารและพัฒนาชนบทให้มีความร่วมมือสนับสนุนให้เกิดการรวบรวมพลังแก้ปัญหาต่าง ๆ

๕. ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านหลักธรรมของพระศาสนาและการอาชีพ การปฏิรูปจิตใจของประชาชนควรเริ่มที่วัด

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการวัด มีความสำคัญต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังเช่นที่ ความเรียบร้อยดีงามของประเทศชาติเกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการของแต่ละชุมชน ฉะนั้นความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ก็เกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการของแต่ละวัด ฉะนั้นโดยที่ขอบข่ายของการบริหารจัดการวัดนี้ หมายถึง งานทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ นั้นเอง

๑) ด้านการปกครอง

การปกครอง เป็นงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ควรอยู่^{๓๙} ด้วยเหตุนี้ พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช นอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง รวมตลอดทั้งควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในเขตปกครองของตน ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย พร้อมทั้งตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ความหมายการปกครองตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช้จุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาจึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้านอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่ความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยังต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ให้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว^{๔๐}

^{๓๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโน), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

^{๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๕๕ - ๕๖.

ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย ๕ ข้อคือ^{๔๑}

- ๑) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- ๒) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- ๓) เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- ๔) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
- ๕) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา การกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดหรือที่อยู่ในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช การกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึง การที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุต้องทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร หรือการจัดระบบการเป็นอยู่สังคมสงฆ์ เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๔๒}

- ๑) นิคคหวิธี คือ การชมคนที่ควรชมหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
- ๒) ปคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
- ๓) ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนเองได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน

การปกครองคือการบริหาร วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าที่อย่างปกติสุข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน ให้เกิดการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐอย่างถูกต้อง ตลอดถึงการพยายามสร้างรูปแบบการปกครองที่จะกำจัดคนเลวให้น้อยที่สุด โดยพยายามให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่มีการใช้อำนาจหรือการลงโทษบังคับให้ทำหรือปฏิบัติตาม^{๔๓}

สรุปได้ว่า งานด้านการปกครอง ถือเป็นหน้าที่ในการบริหารจัดการโดยตรงของ เจ้าอาวาส ที่จะต้องดูแลพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม ตามหลักพระธรรมวินัย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมืองด้วย

^{๔๑} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี), **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

^{๔๒} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, หน้า ๗๖.

^{๔๓} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

๒) ด้านการศึกษา

การศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มาตรา ๑๕ ตรี มีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศึกษา” ของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ของมหาเถรสมาคม ได้กำหนดวิธีดำเนิน การควบคุมและส่งเสริมศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาดำเนินไปด้วยดี”

คณะสงฆ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ^{๔๔}

- ๑) เพื่อพระสงฆ์รักษาตนเองและหมู่คณะ
- ๒) เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๓) เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของศาสนา
- ๔) เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการศาสนา
- ๕) เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- ๖) เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
- ๗) เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
- ๘) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
- ๙) เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่า “เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์”^{๔๕} จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาและวัดเป็นสถานศึกษา

คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะสังฆการีร่วมจัดด้วย ดังนี้

๑) เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา

๒) เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด

๓) ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังฆการีร่วมจัดด้วย

ทั้งนี้ องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหาการศึกษาคือการจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของพระสงฆ์

^{๔๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการศึกษาและพระศาสนา, หน้า ๔๑.

^{๔๕} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, หน้า ๙.

สรุปได้ว่า ด้านการศาสนศึกษา เป็นงานสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ใน ๒ แผนก คือ แผนกบาลี และแผนกธรรม ซึ่งเป็นการให้การศึกษาแก่ศาสนบุคคลที่จะช่วยสืบทอดหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาต่อไป โดยจากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าเป็นภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นเจ้าสำนักเรียนโดยตำแหน่ง รวมถึงครูอาจารย์และผู้บริหารการศาสนศึกษาที่จะต้องช่วยกันบริหารจัดการให้การ ศาสนศึกษาดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะศาสนศึกษานี้สำคัญเป็นอันดับต้น หมายถึง หากไร้ปริยัติ ก็ปราศจากปฏิบัติ และย่อมไม่มีปฏิเวธ ซึ่งหากเป็นดังที่กล่าวแล้วไซ้ร้ ก็คงไร้พระพุทธศาสนา

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษานอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การบริหารวัดในด้านศึกษาสงเคราะห์ว่า เป็นการศึกษาที่พระภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ^{๔๖}

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย – หญิง เรียนร่วมกันกับพระสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมี ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์จัดตั้งตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากลนอกจากจะสอนธรรมแก่เด็ก ศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการเพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเลี้ยงฝึกหัดมารยาท ให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็ก ๆ สอนหนังสือง่าย ๆ เป็นต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมอที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

^{๔๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโย), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘ – ๔๙.

การบริหารวัดด้านศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยให้แก่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๔๗}

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเกื้อกูลด้านการศึกษาที่นอกเหนือจากการศาสนาศึกษา อันได้แก่ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนสงเคราะห์ เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่ง แม้ในปัจจุบันพระสงฆ์และวัดจะไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในการให้การศึกษาแก่กุลบุตรกุลธิดาเหมือนในอดีต แต่การให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมและศีลธรรมจรรยาอันเป็นความรู้พื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขนั้น ถือเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์และวัดต้องบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยดี

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้ผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้

๒) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า

๓) และปรมาตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน

การเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า ว่า ทรงใช้กระบวนการ พัฒนาปัญญาเป็นสื่อในการถ่ายทอด และกระบวนการพัฒนาทางปัญญานั้นจะเกิดขึ้นได้ต้อง อาศัยองค์ประกอบทั้งสามส่วน ได้แก่ ปัจจยภายนอก หรือปรโตโฆสะ คือการกระตุ้น การแนะนำ การสั่งสอน, ปัจจยภายใน หรือโยนิโสมนสิการ คือกระบวนการคิดที่ถูกต้อง, และการฝึกอบรมตามมรรค วิธี คือการฝึกอบรมกาย อบรมจิต ตามแนวไตรสิกขา^{๔๘} และการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ไว้ดังนี้^{๔๙}

๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งวิธีนี้พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมเป็นประจำ

๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนและพูดจะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการที่น่าสนใจ

^{๔๗} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๔๘} วณิช สุรารัตน์, ความคิดและความคิดสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๗.

^{๔๙} บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒ - ๒๓.

๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจง หรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ

๔) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือในหลักธรรม เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

๕) การสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์

๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยอาจจำหน่ายแจกจ่ายในกลุ่มที่ไม่มีเวลาจะได้ศึกษาธรรมะด้วยตนเอง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่งคือความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่นี้เอง คณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก ภิคุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนวาทศิลป์ ในหลักสูตรการศึกษาภิคุสงฆ์สามเณรก็เป็นการส่งเสริมให้มีความสามารถในการเผยแผ่ประเภทนี้^{๕๐}

สรุปได้ว่า การเผยแผ่ ซึ่งหมายถึง การเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธ ศาสนาให้แพร่ขยายออกไปนั้น เป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์และวัดที่จะต้องบริหารจัดการงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำเนินไปได้ด้วยดี เพื่อเป็นการ สืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไป และกลยุทธ์ในการเผยแผ่ที่นิยมใช้ เช่น การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สันทนาธรรม การสอนสมถกรรมฐาน และการใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เป็นต้น พระสงฆ์และวัดต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบันให้ได้ จึงจะประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕) ด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ทางศาสนา^{๕๑} สำหรับสาธารณูปการที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน

๒) กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔) การศาสนสมบัติของวัด^{๕๒}

^{๕๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^{๕๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๑,๑๗๔.

^{๕๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๕ - ๕๕.

การบริหารวัดในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ

- ๑) การบูรณะและการพัฒนาวัด
- ๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
- ๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

และยังได้กล่าวถึงการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ

- ๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบายคือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้ที่พบเห็น เป็นศูนย์ของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
- ๒) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
- ๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด
- ๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม^{๕๓}

การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถ้าวานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการการ ๒ ประการ คือ^{๕๔}

๑. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้
๒. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี
 - ๒.๑ แนวแน่แก้ไขในสิ่งที่ผิด
 - ๒.๒ เต็มใจสนับสนุนในสิ่งที่ถูกให้ดียิ่งขึ้น
 - ๒.๓ ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้เกิดขึ้น

การบริหารวัดในด้านสาธารณูปการของวัดว่า การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและการก่อสร้างอาคารสถานที่เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๕๕}

การบริหารวัดในด้านสาธารณูปการของวัดว่า งานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทยคือวัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อ

^{๕๓} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑ - ๑๒.

^{๕๔} พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจฺจวาที), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐.

^{๕๕} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : โอพี กราฟิคดีไซน์, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

รวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำ เป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชนและกิจการอื่น ๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่าการสาธารณูปการ^{๕๖}

สรุปได้ว่า การสาธารณูปการ เป็นงานสำคัญที่ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยบนหลักการแห่งความประหยัด และรักษาเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นไว้ งานด้านการสาธารณูปการนี้เป็นการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะในวัดให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์สามารถใช้รองรับการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี นั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นงานที่ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่ขัดแย้งกันสมานสามัคคีกันระหว่างวัดกับชาวบ้าน

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณ ประโยชน์ของแก่องค์กรหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป พระสงฆ์และวัดควรสงเคราะห์ประชาชน ดังนี้^{๕๗}

- ๑) ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง
- ๒) ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม
- ๓) ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ
- ๔) ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี
- ๕) ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ
- ๖) ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง

บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้^{๕๘}

- ๑) ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็ก จากครอบครัวที่ยากจน
- ๒) ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งและใช้เป็นอาคารเรียน
- ๓) ให้วัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนราษฎร์เองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บค่าเล่าเรียนแต่ในอัตราต่ำ บางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา

^{๕๖} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙๔.

^{๕๗} พุทธศาสนิก, การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่, (นนทบุรี : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

^{๕๘} กรมการศาสนา, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑, หน้า ๒๔.

๔) จัดการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการส่งพระภิกษุไปช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่างๆ มีการสอนรายชั่วโมงตามหลักสูตร หรือไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้งในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ทั่วราชอาณาจักร ตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนตามสำนักของสงฆ์

๕) จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่กรมการศาสนาร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัย

๖) การสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ได้แก่

๖.๑) บริการด้านให้ความรู้ทางศีลธรรมและบำเพ็ญประโยชน์แก่นักเรียนและประชาชน

๖.๒) จัดตั้งทุนสงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนยากจน

๖.๓) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๖.๔) จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชน

๗) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่

๗.๑) สงเคราะห์ปกติ

๗.๒) ให้สถานที่ในวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

๗.๓) อนุญาตให้ทางราชการหรือคณะบุคคลใช้อาคารของวัด ลานวัด จัดงานการกุศล งานรื่นเริงตามเทศกาลในประเพณีนิยม

๘) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

๘.๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในสถานที่ของวัด

๘.๒) รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย และการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ว่าควรมีลักษณะดังนี้^{๕๙}

๑) เมื่อวัดมีที่ดินเหลือ ควรจัดตั้งโรงเรียน หรือสถานศึกษาระดับต่างๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัด ไม่ควรกั้นเขตตัดขาดจากบ้าน วัด โรงเรียน ควรให้ความใกล้ชิดกับวัด อุบาสก อุบาสิกา ที่ศรัทธาวัด ควรทำบุญบำเพ็ญกุศล สมาทานศีล ฟังเทศน์ที่วัดเป็นประจำ และทำหน้าที่บำรุงวัดร่วมกับประชาชนในชุมชนอื่นๆ ด้วย

๒) พระสงฆ์ควรตั้งสุศาลา สถานิอนามัย หรือโรงพยาบาล ภายในวัด ในเขตวัด

๓) ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน พิพิธภัณฑสถานในวัด อาจเกิดจากความร่วมมือจากทางวัดเอง หรือจากประชาชน ชาวบ้าน แม้แต่ทางราชการ จัดสร้างขึ้นให้วัดดูแลได้ อาจให้ใช้สถานที่แล้วมีพระภิกษุ สามเณร เป็นผู้ดูแลรักษา ให้บริการแก่ประชาชน

^{๕๙} ขำเลียง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ, หน้า

๔) ควรตั้งสภาตำบล ใช้เป็นที่ประชุมราษฎรของหน่วยราชการ ในกิจการด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น วัดอาจให้ใช้สถานที่ เช่น ศาลาการเปรียญ หรือบริเวณวัดได้

๕) ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำประปาหมู่บ้าน น้ำใช้ในการเกษตร ทางวัดอาจเป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนั้นให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษา โดยอาจแต่งตั้งคณะกรรมการและมีทางวัดเข้าไปช่วยดูแล

๖) กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือกิจการอื่นๆ ของหมู่บ้าน ควรให้ใช้สถานที่วัด โดยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสามเณรช่วยดูแลให้ความสะดวกภายในขอบเขตความสามารถ ซึ่งต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย ไม่ทำให้เสียสมณสาธูป เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารพืชพันธุ์ ธนาคารโคกระบือ กองทุน มูลนิธิ สหกรณ์ต่างๆ ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่างๆ

๗) กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระสงฆ์ควรจัดการชวนช่วยให้ โดยพระเป็นผู้นำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ ภารกิจที่สำคัญยิ่งของพระสงฆ์ คือ การอบรมสั่งสอนชาวบ้านในทางที่ถูกที่ควร ชาวบ้านได้ให้การอุปการะปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ ให้มีกำลังศึกษาปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็ควรอนุเคราะห์ชาวบ้านเป็นการตอบแทน ^{๖๐}

สรุปได้ว่า งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ นี้สามารถแยกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ สงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจ สาธารณสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์และวัดเพื่อประชาชน โดยจะต้องบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และต้องเป็นไปตามกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วย

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด เพื่อการพัฒนาการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) (๒๕๕๓, หน้า ๓๔)	๑. ระบบการพัฒนาวัด ๒. เอื้อต่อการเผยแผ่ ศาสนธรรมแก่ชุมชน
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), (๒๕๕๙), หน้า ๓๐)	๑. การดูแลรักษาตน การปกครอง ๒. การดูแลรักษาหมู่คณะ ๓. การจัดการกิจการของวัด

^{๖๐} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๒๙), หน้า ๗๑.

ตารางที่ ๒.๔ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระราชสุทธินาถมณฑล (จรัญ จิตมโน) (๒๕๓๙, หน้า ๑๘๕-๑๘๖)	๑. ประชาชนต้องการตัวอย่างของความดีงามและผู้นำทางคุณธรรม ๒. ประชาชนต้องการวัดเป็นที่พักพิงทางจิตใจ ๓. ประชาชนต้องการเห็นพระสงฆ์เข้าหาประชาชน ๔. ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางในการบริหารและพัฒนาชุมชน ๕. ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาในด้านต่าง
พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี) (๒๕๔๖, หน้า ๕๙)	๑. เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ ๒. เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง ๓. เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่ ๔. เพื่อติดตามมาชี้แจงและดูงานตามที่สั่ง ๕. เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น
พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (หน้า ๗๖)	๑. นิคคหวิธิ ๒. ปคคหวิธิ ๓. ปวารณวิธิ
คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๔๙, หน้า ๖)	๑. การปกครองคือการบริหาร ๒. วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคม ๓. สร้างรูปแบบการปกครองที่จะกำจัดคนเลวให้น้อยที่สุด
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) (หน้า ๔๑)	๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนเองและหมู่คณะ ๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย ๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรม ๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการศาสนา ๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัย ๖. เพื่อสร้างศาสนทายาท ๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ

ตารางที่ ๒.๔ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) (๒๕๔๐, หน้า ๔๘-๔๙)	๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๒. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ๓. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน
วนิช สุธารัตน์ (๒๕๔๗, หน้า ๑๔๗)	๑. กระบวนการ พัฒนาปัญญาเป็นสื่อ ๒. ปัจจัยภายนอก หรือปรโตโฆสะ ๓. ปัจจัยภายใน หรือโยนิโสมนสิการ ๔. การฝึกอบรมกาย จิต ตามแนวไตรสิกขา
บุญศรี พานะจิตต์ (๒๕๔๕, หน้า ๒๒-๒๓)	๑. การเทศนาธรรม ๒. ปาฐกถาธรรม ๓. อภิปรายธรรม ๔. สนทนาธรรม ๕. การสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนา ๖. การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๔, หน้า ๑๒)	๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ ๒. การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม
พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) (๒๕๓๘, หน้า ๑๑-๑๒)	๑. การบูรณะและการพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด
พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจฺจวาที) (๒๕๓๙, หน้า ๑๓๐)	๑. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ ๒. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย
กรมการศาสนา (๒๕๓๙, หน้า ๗)	๑. การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ๒. ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
มานพ พลไพรินทร์ (๒๕๔๑, หน้า ๒๙๔)	งานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
พุทธทาสภิกขุ (๒๕๓๗, หน้า ๕)	๑. ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา ๒. ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม ๓. ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ ๔. ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี ๕. ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ ๖. ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง

ตารางที่ ๒.๔ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ (หน้า ๙-๑๓)	๑. เมื่อวัดมีที่ดินเหลือ ควรจัดตั้งโรงเรียน ๒. พระสงฆ์ควรตั้งสุสาน สภานีโอนามัย ๓. ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุด ๔. ควรตั้งสภาตำบล ๕. ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำประปา ๖. กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ๗. กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
เสฐียรพงษ์ วรรณปก (๒๕๒๙, หน้า ๗๑)	๑. การอบรมสั่งสอนชาวบ้านในทางที่ถูกที่ควร ๒. ชาวบ้านได้ให้การอุปการะปัจจัย ๔ ๓. พระสงฆ์ก็ควรอนุเคราะห์ชาวบ้าน

๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานวัดในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

คณะสงฆ์ตำบลทุ่งคอก มีพระสังฆาธิการดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลทุ่งคอก มีวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นวัดสังกัดมหานิกาย จำนวน ๕ วัด ได้ดังนี้

๑) วัดทุ่งคอก	เจ้าอธิการอุดม ฑิฆายุก	เจ้าอาวาส
๒) วัดหนองวัลย์เปรียง	พระครูวิบูลสุวรรณกิจ	เจ้าอาวาส
๓) วัดดอนมะนาว	พระครูสุวรรณปิยโสภณ	เจ้าอาวาส
๔) วัดรางเทียน	พระสมุห์ประทีป สุขเมธ	เจ้าอาวาส
๕) วัดศรีเฉลิมเขต	พระปลัดสมพร กิตติโสภโณ	เจ้าอาวาส

วัดทุ่งคอก ตั้งอยู่เลขที่ ๑ บ้านทุ่งคอก ถนนมาลัยแมน หมู่ที่ ๑๐ ตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๔๔ ไร่ ๒ งาน ๐๙ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๐๔๓๖ ลักษณะพื้นที่ตั้งวัดติดถนนมาลัยแมนใกล้ชุมชน ติดกับโรงเรียนวัดทุ่งคอกและหมู่บ้าน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๓ แปลง เนื้อที่ ๖๓ ไร่ ๑ งาน ๘๑ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๐๕๓๕, ๑๐๕๔๘ และ ๑๐๕๔๙ อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วยอุโบสถ กว้าง ๘.๒๐ เมตร ยาว ๒๒.๔๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๔๔.๒๐ เมตร เป็นอาคารไม้ ๑ หลัง และกว้าง ๒๒ เมตร ยาว ๔๔.๒๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๑ หลัง หอสวดมนต์ กว้าง ๒๖ เมตร ยาว ๓๕ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์ จำนวน ๖ หลัง เป็นอาคารไม้ ๒ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๑ หลัง และตึก ๓ หลัง วิหารกว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๘ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศลจำนวน ๒ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๑ หลัง สร้างด้วยไม้ ๑ หลัง ปุชนิยัตถุมี พระประธานประจำอุโบสถ

วัดทุ่งคอก ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ ได้สร้างเป็นที่พักสงฆ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ หลวงปู่จันทร์ ได้เดินธุดงค์มา และได้รับนิมนต์มาจำพรรษาในที่พักสงฆ์ซึ่งมีคุณตาสั่ง ยายกริ่ง ตาบง ยายแซม ใจกล้า และอีกหลายคณะร่วมกันจัดสร้าง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้กรรมสิทธิ์ครอบครอง ที่ดินแปลงที่ ๗๙ จำนวน ๔๔ ไร่ สองงาน ๑๙ ตารางวา และได้มีการพัฒนาวัด ในสมัยที่พระครูสุวรรณสาธุกิจ (หลวงพ่อด่าง)

เป็นเจ้าอาวาส ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๘.๒๐ เมตร ยาว ๒๒.๔๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม

รูปที่ ๑ พระจันทร์

รูปที่ ๒ พระอินทร์

รูปที่ ๓ พระครูสุวรรณสาธุกิจ

รูปที่ ๔ พระครูสุวรรณวิริยะคุณ พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๔

รูปที่ ๕ พระครูสุวรรณวุฒิกุล พ.ศ. ๒๕๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๕

รูปที่ ๖ พระครูอุภัยธรรมธาดา พ.ศ. ๒๕๔๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๐

รูปที่ ๗ เจ้าอธิการอุดม ฑีฆายุโก พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึง ปัจจุบัน

วัดดอนมะนาว ตั้งอยู่เลขที่ ๒๓๖ หมู่ ๔ ตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๑ ไร่ ๐๑ ตารางวา โฉนดเลขที่ ๒๒๖๕๑ มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน หนึ่งแปลง เนื้อที่ ๗ ไร่ โฉนดที่ดิน เลขที่ ๘๗๔๓ อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วยอุโบสถ กว้าง ๗.๙๐ เมตร ยาว ๑๘.๑๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง ๑๐.๒๕ เมตร ยาว ๑๕.๓๓ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นอาคารไม้ ภูมิสงฆ์จำนวน ๘ หลัง เป็นอาคารไม้ ๗ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๑ หลัง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘

ศาลาเอนกประสงค์ กว้าง ๑๖.๔๐ เมตร ยาว ๓๘.๖๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๗๐ ได้รับวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๕๐๒ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม

รูปที่ ๑ พระยง พ.ศ. ๒๔๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๐๗

รูปที่ ๒ พระอธิการผล อโศโก พ.ศ. ๒๔๘๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๘

รูปที่ ๓ พระอธิการบุญมี จิตญาโณ พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๕

รูปที่ ๔ พระครูสุวรรณปิยโสภณ พ.ศ. ๒๕๔๖ ถึง ปัจจุบัน

วัดรางเทียน ตั้งอยู่บ้านรางเทียน หมู่ที่ ๑๓ ตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๒ งาน ๒๐ ตารางวา อาณาเขตทิศใต้ จดที่ดินเอกชน ทิศเหนือและทิศตะวันออก จดคลองสาธารณะ ทิศตะวันตก จดถนนสาธารณะ อาคารและเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๓๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญกว้าง ๑๖ .๕๐ เมตร ยาว ๓๔.๕๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ อาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ภูมิสงฆ์จำนวน ๑๐ หลัง เป็นอาคารไม้ ๙ หลัง และอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ๑ หลัง วิหาร ๑ หลัง กว้าง ๙ เมตร ยาว ๑๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีต เสริมเหล็ก หอระฆัง ปูชนียวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ

วัดรางเทียน ตั้งเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘ เดิมเป็นวัดร้าง ต่อมาได้มีพระภิกษุได้มาบูรณะและได้ดำเนินการขอยกวัดร้างเป็นวัดที่มีภิกษุอยู่จำพรรษา โดยให้ชื่อว่า วัดรางเทียน จนถึงปัจจุบัน ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๐ การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม

รูปที่ ๑ พระอธิการวิโรจน์ ปณณาวชิโร พ.ศ. ๒๕๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๔

รูปที่ ๒ พระสมุห์ประทีป สุเมธ พ.ศ.๒๕๔๕ ถึงปัจจุบัน

วัดศรีเฉลิมเขต ตั้งอยู่เลขที่ ๕๘ บ้านศรีเฉลิมเขต หมู่ ๖ ตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดคณะสงฆ์ภิกษุ ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๖๘ ไร่ ๑ งาน ๔๒ ตารางวา อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๖.๕๐ เมตร ยาว ๒๑ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๕.๕๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ วิหารกว้าง ๔ เมตร ยาว ๘ เมตร เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๒ หลัง สร้างด้วยอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ปูชนียวัตถุมีพระประธานในอุโบสถ และหลวงพ่อธรรมจักร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่วัดศรีเฉลิมเขต

วัดศรีเฉลิมเขต ตั้งเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๓๐ เมตร ยาว ๖๐ เมตร การบริหารการปกครองมีเจ้าอาวาสดังนี้ รูปที่ ๑ พระครูโฆสิตสุวรรณคุณ พ.ศ. ๒๕๑๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๓

รูปที่ ๒ พระปลัดสมพร กิตติโสภโณ พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึงปัจจุบัน

วัดหนองวัลย์เปรียง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๓๓ หมู่ที่ ๓ บ้านหนองวัลย์เปรียงถนนมาลัยแมน ตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๓ ไร่ ๑ งาน ๖๕ ตารางวา ส.ค.๑ เลขที่ ๒๓๘ อาณาเขตทิศเหนือจดถนน ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก จดที่ดินเอกชน อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๔ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๖.๕๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น ภูมิสงฆ์ จำนวน ๓ หลัง เป็นอาคารไม้ ๒ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๑ หลัง วิหาร กว้าง ๘ เมตร ยาว ๘.๕๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาเอนกประสงค์ กว้าง ๒๘ เมตร ยาว ๔๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยไม้ นอกจากนี้มีหอระฆัง ปูชนียวัตถุ พระประธานประจำอุโบสถ

วัดหนองวัลย์เปรียง ตั้งเมื่อวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้ก่อสร้างในที่ดิน ของนายกุล นายเฟื่อน เป็นผู้บริจาคและให้ชื่อว่า สำนักสงฆ์สังฆการาม ต่อมาได้ดำเนินการขออนุญาตสร้างและตั้งวัด เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า วัดหนองวัลย์เปรียง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๒๐ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๔ เมตร

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑) งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

ความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ก็มีความคิดเห็นแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง หรือในแต่ละเรื่อง ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาบางพื้นที่ ประชาชนก็เห็นด้วยมาก และบางพื้นที่ก็เห็นด้วยไม่เท่าไร มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน เช่น เพศ การศึกษา เป็นต้น

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวิโร ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสา

ธารณสงเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนอยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ด้าน คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณูปการ ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี^{๖๑}

พระมหานภสินธุ์ โสธโร (ธีรณานนท์) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.)” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้โดยสารในการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความพึงพอใจของผู้โดยสารในการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร แตกต่าง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความพึงพอใจของผู้โดยสารในการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) ไม่แตกต่าง^{๖๒}

พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ด้านความรับผิดชอบและความคุ้มค่ามีระดับค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริงเนื่องจากการบริหารจัดการของวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง มีการมุ่งเน้นดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา

^{๖๑} พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร, “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๖๒} พระมหานภสินธุ์ โสธโร (ธีรณานนท์) “ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ไฟฟ้า อย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการใช้งบประมาณของวัดอย่างคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงความประหยัดและประโยชน์สูงสุด^{๖๓}

ด.ต. โสภณ สวาชาโต ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักสังคหวัตถุ ๔” ผลการวิจัยศึกษาความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเป็นสมาชิกสหกรณ์ เพื่อต้องการออมทรัพย์โดยสะสมค่าหุ้นรายเดือน มีความเข้าใจว่าสหกรณ์ คือ องค์กรที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินธุรกิจช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสหกรณ์เป็นของสมาชิก ซึ่งถือหุ้นไว้ในสหกรณ์เท่านั้น สหกรณ์ออมทรัพย์มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยการถือหุ้น และรับฝากเงิน บุคคลที่จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ คือ ข้าราชการในกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สมาชิกมีการออกเสียงในที่ประชุม ได้คนละ ๑ เสียง เมื่อสหกรณ์มีกำไร กำไรเหล่านั้นจัดสรรโดยที่ประชุมใหญ่แห่งบรรดาสมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้โดยการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ บุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จ คือ สมาชิกสหกรณ์, กรรมการ, ผู้จัดการ

ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านทาน และด้านปิยวาจา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก^{๖๔}

พันตำรวจโททวีป สุทธิ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวนตามหลักพรหมวิหาร ๔ : กรณีศึกษาสถานีตำรวจนครบาลยานนาวา กรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานีตำรวจนครบาลยานนาวา กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่า การให้บริการของพนักงานสอบสวนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานีตำรวจนครบาลยานนาวา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การให้บริการของพนักงานสอบสวนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานีตำรวจนครบาลยานนาวา กรุงเทพมหานคร มีการให้บริการที่ดี มีประสิทธิภาพ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านเมตตา จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวน ด้านเมตตา (ความรักความปรารถนาดีต่อกัน) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก การให้บริการของพนักงานสอบสวนมีการให้บริการด้วยไมตรีอันยิ้มแย้ม, ให้บริการด้วยความเป็นกันเอง, ให้บริการด้วยความอ่อนน้อม, ให้บริการด้วยอารมณ์ไมโกรธเคือง และ ให้บริการด้วยความเอื้อเฟื้อ

^{๖๓}พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต), “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๖๔}ด.ต.โสภณ สวาชาโต, “ความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักสังคหวัตถุ ๔”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

เกลือ

๒) ด้านกรุณา จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวน ด้านกรุณา (ความสงสารเมื่อเห็นผู้อื่นประสบทุกข์) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การให้บริการของพนักงานสอบสวนมีการให้บริการด้วยความเห็นใจต่อผู้มารับบริการ, ให้บริการด้วยความกระตือรือร้นในการช่วยอำนวยความสะดวก, ให้คำแนะนำที่ดีต่อผู้มารับบริการ, คอยให้คำตักเตือนที่เป็นธรรมแก่ผู้มารับบริการ และ คอยช่วยเหลือในขณะที่ผู้มารับบริการมีปัญหา

๓) ด้านมุทิตา จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวน ด้านมุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การให้บริการของพนักงานสอบสวน มีการให้ความยินดีเมื่อคู่กรณีตกลงกันได้ ให้บริการด้วยจิตใจแจ่มใส, มีการเสียสละ ยินดีต่อการให้บริการ, มีความจริงใจและได้รับความไว้วางใจจากการให้บริการ และ มีความพอใจเมื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้

๔) ด้านอุเบกขา จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวน ด้านอุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การให้บริการของพนักงานสอบสวน มีการให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณี ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ไม่แสดงอาการขัดเคืองหรืออารมณ์โกรธ ในขณะที่ให้บริการ และไม่ตอบโต้ หรือ โต้เถียง กับผู้มารับบริการ , ไม่แสดงอาการช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่นอกเหนือจากหน้าที่และ ปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัด , ไม่ชี้แนะ หรือ แนะนำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบทางคดี และ ไม่จัดการเป็นธุระนอกเหนือจากหน้าที่ และไม่เรียกร้องผลประโยชน์^{๖๕}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนมีส่วนการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ โดยมีงานสนับสนุนสารสนเทศประโยชน์แก่ชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้นำท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารจะมีรูปแบบ ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้น จะต้องใช้กระบวนการของงานสังคมสงเคราะห์คือ การศึกษา ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา ของสมาชิกที่ด้วยน้อย ให้มีความพร้อมในการจัดการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน ที่มีแตกต่างกันก็จะได้เข้าใจความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการดำเนินงาน และการแบ่งงานให้มีผู้รับผิดชอบ

๒.๖.๒) งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการนี้ มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย แต่ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

พระครูโสภณปุรารักษ์ (ไพสน ธมฺมรชฺชิต) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี" ผลการวิจัยพบว่า

^{๖๕} พันตำรวจโททวีป สุทธิ, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวน ตามหลักพรหมวิหาร ๔ : กรณีศึกษาสถานีตำรวจนครบาลยานนาวากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๑.การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมเป็นหน้าที่ของ เจ้าอาวาส หรือพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่พุทธบริษัทให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป

๒. ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติธรรมต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่าทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านสถานที่ในการอบรม ด้านรูปแบบการอบรม ด้านเนื้อหาสาระ และด้านวิทยากร อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. แนวทางพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรม ควรให้ความสำคัญกับเอาใจใส่ปรับปรุงการอบรมอย่างสม่ำเสมอ ด้านสถานที่ควรให้มีความสัปปายะ แยกที่พักกับที่ปฏิบัติให้เป็นสัดส่วน ที่ปฏิบัติสงบปราศจากสิ่งรบกวนเหมาะสำหรับเป็นที่ปฏิบัติธรรม เพิ่มสื่อการสอนฝึกอบรมควบคู่เข้าไปด้วย เช่น ฉายบททำวัตรด้วยโปรเจคเตอร์ ควรกำหนด เวลาทำกิจกรรมให้ชัดเจน ควรมีตารางเวลาประจำวันให้ทราบ ควรสอนตรงจุดตรงประเด็น โดยใช้ภาษาที่ฟังง่ายเหมาะสมกับชาวบ้าน เน้นสาระธรรมที่เป็นประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ วิทยากรควรมีน้ำใจ ยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นผู้มีความรู้ดีและความประพฤติดี ^{๖๖}

พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ คุณงกโร) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการสอน ทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านความคิด การเปรียบเทียบ ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีทักษะแตกต่างกันตามพรรษาจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ และระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน มีทักษะไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้แนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ในด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความคิดรวบยอด ด้านความคิด และด้านการสอน พบว่า การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของเจ้าอาวาสจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมหรือจัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนทางความคิด ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนในด้านงบประมาณบุคลากร เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าอาวาสสามารถเข้าถึงวิทยาการสมัยใหม่ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาวัดมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต ^{๖๗}

^{๖๖} พระครูโสภณปุรารักษ์ (ไพสน ธมฺมรทฺธิโต), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๖๗} พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ คุณงกโร), “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี”, *พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พระสมุห์เจริญ คเวสโก (หู้คั) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม" ผลการวิจัยพบว่า ๑. การบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านระบบการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม เกิดความแตกต่างกันได้ ๓. ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ (๑) ด้านบุคลากร ควรให้การยกย่องเชิดชูพระภิกษุสามเณรที่ปฏิบัติหน้าที่ดูแลศาสนสมบัติวัด เพื่อเป็นการบำรุงขวัญกำลังใจ (๒) ด้านงบประมาณ ภาคคณะสงฆ์ควรจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านการจัดทำบัญชีงบประมาณแก่พระสังฆาธิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสังฆาธิการผู้ที่ขาดประสบการณ์ (๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรปลูกฝังสำนึกรับผิดชอบในการร่วมกันรักษาวัสดุอุปกรณ์ของวัด แก่พระภิกษุสามเณร และ (๔) ด้านระบบการบริหารจัดการภาคคณะสงฆ์ควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่พระสังฆาธิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสังฆาธิการผู้ที่ขาดประสบการณ์ ^{๖๘}

พุกษา พุทธรักษ์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีสึกษาสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดนครนายก” ผลจากการวิจัยพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เพื่อกู้เงินไปจ่ายหนี้สินเดิม ในส่วนของการมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ โดยภาพรวม สมาชิกมีความเข้าใจ แต่ยังคงไม่มีความเข้าใจว่าใครเป็นเจ้าของสหกรณ์ ในระดับการปฏิบัติในด้านการบริหารจัดการสหกรณ์ ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติมาก โดยมีระดับของการปฏิบัติในเรื่องมีการกำหนดวิธีควบคุมตรวจสอบดูแลการเก็บรักษาเอกสารด้านการเงินการบัญชีและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากที่สุด การบริหารจัดการสหกรณ์ โดยหลักสังคหวัตถุ ๔ ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ในด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอรรถจริยา และด้านสมานัตตตา ที่ยังคงมีระดับการปฏิบัติน้อย ได้แก่ สหกรณ์ได้ให้ความช่วยเหลือและให้สวัสดิการต่างๆแก่สมาชิกอย่างเหมาะสมและพอเพียง เมื่อเห็นสมาชิกโกรธหรือไม่พอใจในการมาใช้บริการของสหกรณ์ ก็ช่วยพูดจาให้เข้าใจและหายโกรธ เจ้าหน้าที่ช่วยเหลืองานของสมาชิกในชุมชนทุกครั้งที่มีโอกาส และเจ้าหน้าที่ได้มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ ของสำนักงานอย่างประหยัดและเหมาะสม และทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรได้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ^{๖๙}

^{๖๘} พระสมุห์เจริญ คเวสโก (หู้คั) “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๖๙} พุกษา พุทธรักษ์, “การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีสึกษาสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดนครนายก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐),

ภาณุพล เต็งริกานนท์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าช้าง หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าบัว อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร” ในภาพรวม ๔ ด้าน คือ ด้านความสามารถในการทำงาน เป็นทีม ด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับดีมาก ด้านแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ด้านกองทุน พบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีประสบการณ์การทำงานด้านกองทุนจะมีศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนได้ดีกว่าคณะกรรมการกองทุนที่มีวุฒิการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและผู้ที่ไม่มีความรู้ประสบการณ์การทำงานด้านกองทุน^{๗๐}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งในการบริหารจัดการของแต่และองค์การหรือหน่วยงานมีความแตกต่างกันไปตามเป้าหมายการดำเนินงาน เช่น องค์การธุรกิจมีการบริหารจัดการเพื่อให้ได้ผลกำไรสูงสุด องค์การทางการศึกษามีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาแก่นักเรียนมากที่สุด เป็นต้น แต่ในทุกๆ กระบวนการบริหารจัดการก็มีสิ่งที่เหมือนกันคือ ต้องอาศัยวิธีการ บุคลากรเจ้าหน้าที่ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น เป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ สิ่งที่สำคัญคือ ผู้บริหารหรือผู้ที่เป็นหัวหน้า ต้องมีศาสตร์และศิลป์ รวมถึงประสบการณ์ในการทำงานสูง จึงจะทำให้การบริหารจัดการนั้นบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้

๒.๖.๓) งานวิจัยเกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดในพระพุทธศาสนานี้ มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย แต่ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ ชินวโร) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดที่มีต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านซ่งน้อย จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของวัดต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านซ่งน้อย จังหวัดราชบุรี ทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการพัฒนาจิตใจ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนของวัดในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ คือปัญหาการนโยบายการทำงานขาดแผนงานการจัดการที่ดีเหมาะสมกับงานและการกระจายงาน การอนุเคราะห์ส่งเสริมในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ทั้ง ๓ ด้านให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ ขาดการจัดกิจกรรมการด้านส่งเสริมในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้แก่ชุมชน และการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม และขาดกำลังทุนสนับสนุนและขาดการประสานร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน และขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ และประกอบกับการทำงานต่างวัดต่างทำขาดความร่วมมือกันทำงาน ทำให้การทำงานไปคนละทิศละทางไม่สอดคล้องกันทำให้งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ไม่ก้าวหน้า ตลอดจนขาด

^{๗๐} ภาณุพล เต็งริกานนท์, “การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าช้าง หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าบัว อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑),

บุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก^{๗๑}

พระปลัดมนต์ดก สุวโจ (ตันหลงขจร) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการงานด้านการปกครองควรกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม อาจเป็นการร่วมประชุมกันของพระภิกษุเพื่อลงมติในการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับภายในวัดร่วมกัน หรือมีการสรรหาและแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถ ให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง เพื่อเข้ามามีส่วนรวมในการบริหารจัดการวัด ด้านการศึกษา พบว่า ครูสอนพระปริยัติธรรมเป็นบุคลากรสำคัญ ดังนั้น จึงต้องสรรหาและพัฒนาศักยภาพอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งควรจัดหาอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนควรจัดค่าตอบแทนหรือนิยัตย์เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยอีกประการหนึ่ง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่าการประสานงานกันระหว่างวัดกับวัด และระหว่างวัดกับภาครัฐหรือเอกชนที่มีบทบาทหน้าที่ในการให้การอุปถัมภ์แก่นักเรียนของสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์ในการกระจายการสนับสนุน มิให้ทับซ้อนกัน ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความคุ้มค่าอย่างแท้จริง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า การสรรหา พัฒนาบุคลากรที่ทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีปริมาณและศักยภาพเพียงพอกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน รวมถึงต้องปรับปรุงการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ ให้เข้าถึงพื้นที่ มิให้เป็นเพียงเชิงรับ อีกทั้งควรมีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนา เพื่อแสดงให้เห็นวัตถุประสงค์ ที่ชัดเจนในการทำงาน ด้านการสาธารณูปการ พบว่า การประสานงานกับภาครัฐและเอกชนเป็นสิ่งจำเป็นในสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ไม่มีกำลังพอที่จะสนับสนุนเงินทุนในการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรม รวมทั้งต้องมีการจัดทำแผนผังสาธารณูปการภายในวัดก่อนดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะใดๆ อีกทั้ง ต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความง่ายต่อการบำรุงรักษาเป็นสำคัญ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า การสงเคราะห์ทางด้านจิตใจเป็นบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่มีต่อประชาชน ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องหันมาให้ความสำคัญในการสงเคราะห์ด้านจิตใจแก่ประชาชน อีกทั้ง ในการสงเคราะห์ประชาชนในด้านวัตถุหรือสงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ นั้น ปัจจุบันมีหน่วยงานราชการและภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทมากอยู่แล้ว วัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชน จึงควรให้ความสนใจในด้านการสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแก่ประชาชนเป็นหลัก^{๗๒}

พระมหานิคม ญาณโสภโณ (สมเสนาะ) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดย

^{๗๑} พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ ชินวโร), “บทบาทของวัดที่มีต่องานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้อยน้อย จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),

^{๗๒} พระปลัดมนต์ดก สุวโจ (ตันหลงขจร), “การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ด้านเป็นศูนย์รวมจิตใจ แหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ ขาดป้ายนิทรรศการสำคัญทางพระพุทธศาสนา ขาดบุคลากรทดแทน ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนกลยุทธ์ เป้าประสงค์ การประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข และให้องค์กรส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ควรเพิ่มแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ ควรจัดเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งเรียนรู้ ควรดูแลรักษาอาคารเสนาสนะให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สวยงาม มั่นคงแข็งแรง และใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า รวมทั้งควรกำหนดพื้นที่สงฆ์และพุทธาวาสอย่างเหมาะสม^{๗๓}

พระครูวาทีธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฺฒโน) ได้วิจัยเรื่อง “การบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านนโยบายการเผยแผ่ ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ด้านเทคนิคการเผยแผ่ และด้านสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒.ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นการปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ และอาชีพ มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน เป็นการยอมรับสมมติฐานของการวิจัย

๓.แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านนโยบายการเผยแผ่ ควรปรับปรุงนโยบายให้มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้ในการที่จะทำการเผยแผ่ในแต่ละพื้นที่นั้น ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ ควรให้มีการอบรมส่งเสริมบุคลากรด้านเผยแผ่ให้มากและควรใช้สื่อเข้ามาประกอบด้วย ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ควรที่จะนำสื่อการสอนมาใช้เสริมไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อผู้ฟัง และควรเน้นให้มีกิจกรรมเข้าแทรก เพื่อดึงดูดผู้ฟังให้มีสมาธิกับกระบวนการที่เผยแผ่ ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ ควรสร้างกระบวนการโดยเสริมเทคนิคต่างๆ ให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นและตัวบุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถด้านการสร้างกระบวนการเผยแผ่เพื่ออบรมแก่บุคลากรต่อไปอีก ด้านสื่อในการเผยแผ่ พบว่า ควรมีการอบรมให้รู้จักการสร้างสื่อ และใช้สื่อในการสอนให้เป็นและเก่งทั้งข้อมูลและแม่นยำ เหมาะสมแก่ผู้รับสารอย่างยิ่ง^{๗๔}

สุรสิทธิ์ ไกรสิน ได้วิจัยเรื่อง “วัดร้างในภาคอีสาน : การศึกษาวิถีชีวิต แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ผลจากการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของวัดร้างในภาคอีสาน ในแต่ละพื้นที่ที่ทำการวิจัย แต่ละวัดล้วนตั้งขึ้นพร้อมกับการตั้งบ้านเรือนและการสร้าง

^{๗๓} พระมหานิคม ญาณโสภณ (สมเสนะ), “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๗๔} พระครูวาทีธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฺฒโน), “การบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ชุมชนบางแห่งเมื่อชุมชนขยายเพิ่มมากขึ้น ทำให้เนื้อที่ภายในวัดคับแคบลง ซึ่งชุมชนถือว่าวัดเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในชุมชนมาทุกยุคทุกสมัย ถ้าสถานที่ไม่เหมาะสมก็ต้องย้ายหรือไปสร้างวัดใหม่จึงทำให้วัดเก่าร้างไป ส่วนวัดที่มีสถานที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของชุมชนไม่ดี รวมไปถึงข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ไม่เหมาะสม ทำให้วัดไม่มีพระจำพรรษาเป็นเหตุให้วัดร้างไปในที่สุด ด้านวิกฤติที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างในภาคอีสาน เกิดจากกรณีดังต่อไปนี้คือ การแตกแยกความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน เศรษฐกิจของชุมชนตกต่ำ ไม่มีผู้บวช สืบทอดศาสนาทางพุทธศาสนา ความขัดแย้งระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ชาวบ้านขาดความศรัทธาในตัวพระสงฆ์ เนื้อที่ที่ตั้งวัดมีไม่มากพอที่จะพัฒนาในด้านเสนาสนะและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ และความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ วัดตั้งอยู่กลางหมู่บ้านแลพื้นที่ต่ำกว่าบ้านของชาวบ้านเวลาฝนตกน้ำในหมู่บ้านจะไหลไปท่วมวัดซึ่งมีพื้นที่ต่ำ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านได้ สาเหตุที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างภาคอีสานได้แก่ การแตกแยกความสามัคคีของคนในชุมชนขาดศาสนาทางพุทธศาสนา ชาวบ้านขาดความเลื่อมใสในตัวพระสงฆ์ ส่วนแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างนั้นสามารถทำได้โดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อทำให้วัดเป็นศูนย์ของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน^{๗๕}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า ตั้งแต่สมัยพุทธกาล วัดเกิดขึ้นเพราะมีผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มุ่งทำประโยชน์เพื่อความสุขของมหาชน การสร้างวัดไว้ในพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตมีจุดประสงค์ก็เพื่อใช้เป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์ผู้สละแล้วจากการเป็นอยู่อย่างคฤหัสถ์ ซึ่งพุทธบริษัทในปัจจุบันก็มีความต้องการที่ไม่แตกต่างกัน บริบททางสังคมของวัดอยู่บนพื้นฐานการให้การสงเคราะห์แก่เวไนยสัตว์ หรือแก่คนในสังคม ซึ่งกล่าวได้ว่าในปัจจุบันนี้ วัดมีบทบาทในงานทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒.๖.๔) งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดนี้ มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย แต่ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

พระครูวิสุทธาณันทคุณ (สุรศักดิ์ ครุฑธา) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี" ผลการวิจัยพบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ปัญหาในการบริหารจัดการวัดได้แก่ ปัญหาเรื่องการขาดทรัพยากรของวัดหรือบุคลากรหรือทีมงานในการทำปฏิบัติหน้าที่ด้านต่างๆ ในงานทั้ง ๖ ด้าน นั้นมีข้อจำกัด เพราะวัดพื้นที่กว้างขวางมาก ตลอดจนการบริหารจัดการวัดยังผูกขาดอยู่กับเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว ทำให้การควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง ข้อเสนอแนะควรมีการเพิ่มทรัพยากรหรือบุคลากรที่สำคัญ และมีคุณภาพ ตลอดทั้งสร้างทีมงานในการทำหน้าที่ใน

^{๗๕} สุรสิทธิ์ ไกรสิน, “วัดร้างในภาคอีสาน : การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”, ปริญญาานิพนธ์ศึกษบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

งานด้านต่างๆ ควรจัดระบบระเบียบกระจายงานกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่บุคลากรที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเหมาะสม การบริหารจัดการวัดเขาช่องพรานก็จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๗๖}

พระมหาธนต นาคสุวณโณ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด บุรีรัมย์” จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการจังหวัดบุรีรัมย์มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการทดสอบสมมุติฐานที่ได้ ไม่เป็นตามที่ตั้งไว้ คือ พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่ง พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๗๗}

พระมหาสมบุญ พันธุ์สุข ได้วิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔” จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการของวัดพัฒนาตัวอย่าง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก อาจเกิดจากวัดพัฒนาตัวอย่างได้มีการดูแลเอาใจใส่การบริหารจัดการวัดอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการศาสนสงเคราะห์ ซึ่งการที่วัดพัฒนาตัวอย่างสามารถบริหารจัดการได้เช่นนี้มีความเป็นไปได้ว่า ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายช่วยสนับสนุน ทั้งนี้ การขับเคลื่อนนโยบายในการบริหารจัดการย่อมเกิดจากเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญด้วย^{๗๘}

พระมหาจักรชัย ขยญาณเมธี (ช่างทองคำ) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประชากรมีความเห็นว่า วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีประสิทธิภาพต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชากรมีความเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ๕ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ สำหรับด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประชากรมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาประสิทธิภาพการบริหารวัด ส่วนใหญ่ตอบเกี่ยวกับตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาของแต่ละแผนกและหน่วยงานต่างๆ ภายในวัดเพราะว่า ประชากรหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ยังไม่เห็นผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทำหน้าที่ในการบริหารอย่างเต็มกำลังความสามารถ แต่กล่าวโดยภาพรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ต่อการบริหารวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมากและมากที่สุด แสดงว่ามีการวางแผน นโยบายและวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานได้เป็นอย่างดี ตลอดถึงการวางตัวบุคคลใน

^{๗๖} พระครูวิสุทธาณันทคุณ (สุรศักดิ์ ครุฑธา), “การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๗๗} พระมหาธนต นาคสุวณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๗๘} พระมหาสมบุญ พันธุ์สุข, “การเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

การทำงานได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นประชากรหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นมีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีและทำงานอย่างเต็มความสามารถของตนเอง ด้วยความเสียสละ สามัคคี อดทนและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ^{๗๙}

วรรณภา วามานนท์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการปราบปรามการทุจริตระดับชาติของไทย : การศึกษาบทบาท ระบบ และการบริหาร ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ” ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันการทุจริตมีรูปแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้น มีลักษณะเป็นการทุจริตแบบเครือข่ายในโครงการใหญ่ของรัฐ มีการบิดผันการใช้กฎหมายผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงกระทำการทุจริตมาก ก่อความเสียหายให้กับประเทศชาติอย่างประเมินค่าไม่ได้ หน่วยงานของรัฐในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยการบริหารงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายใต้กรอบกฎหมายและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น มีข้อจำกัดในเรื่องอำนาจและหน้าที่ ไม่มีการกระจายอำนาจและขาดความต่อเนื่องในการบริหาร นอกจากนี้ยังมีปัญหาอุปสรรคมาจากปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ ปัญหาโครงสร้างที่ไม่เหมาะสม อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่พอเพียงกับปริมาณเจ้าหน้าที่ที่มีศักยภาพจำกัดขาดความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้าน ส่วนปัญหาจากปัจจัยภายนอกได้แก่ ปัญหาการขาดความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนและรัฐบาลรวมถึงปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองเป็นต้น ในการศึกษาประเด็นนวัตกรรมบริหารคณะกรรมการ ป. ป. ช. พบว่าต้องใช้เทคโนโลยีเพิ่มเติม เช่นการเชื่อมโยงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการปรับปรุงระบบราชการภาครัฐให้มีช่องว่างในการเกิดการทุจริตน้อยที่สุด ควรมีการกระจายอำนาจการบริหารเช่นการจัดให้มีคณะอนุกรรมการ ป.ป.ช. ประจำจังหวัด และหน่วยงานภาครัฐทุกแห่งมีส่วนงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในตัวเองที่เข้มแข็งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น โดยผู้บริหารต้องปรับตัวหรือเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารให้ทันกับยุคสมัย ทั้งนี้ โดยใช้การระดมสมองจากนักวิชาการประชาชนหรือนักบริหารมืออาชีพเข้ามาช่วยค้นหาแนวทางการบริหารในมิติใหม่ ๆ ที่นอกเหนือจากมิติทางกฎหมายเช่น หามาตรการสังคมลงโทษผู้ทุจริตควบคู่ไปกับมาตรการทางกฎหมายมีการปฏิรูปวัฒนธรรม ค่านิยมของสังคมใหม่ สร้างจิตสำนึกให้เยาวชนรังเกียจการทุจริตมีคุณธรรม จริยธรรมและมีหน่วยงานภาครัฐเป็นองค์กรที่จะยึดถือแนวทางธรรมาภิบาลให้เข้มข้นขึ้น^{๘๐}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรมาบริหาร และจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและมีการปกครองที่ดี โดยมีการวางแผน การตัดสินใจที่ดี การพัฒนาบุคลากร การให้ผลตอบแทน จึงจะทำให้เป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการบริหารวัดนั้น เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารนั้นก็ต้องปกครองพระภิกษุ สามเณร และบุคคลที่อยู่ภายในวัดให้มีประสิทธิภาพตามที่กล่าวมานั้น และการบริหารนั้น

^{๗๙} พระมหาฉัตรชัย ชยญาณเมธี (ช่างทองคำ), “ประสิทธิภาพการบริหารวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๘๐} วรรณภา วามานนท์, “การบริหารการปราบปรามการทุจริตระดับชาติของไทย : การศึกษาบทบาท ระบบ และการบริหาร ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

จำเป็นต้องสอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ทางกฎหมายกำหนดขึ้น อันประกอบด้วยทั้ง ๖ ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

๒.๖.๕) งานวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการบริหาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดในพระพุทธศาสนา มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย แต่ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

พระมหาธฤติ วิโรจน์ (รุ่งชัยวิฑูร) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร" ผลจากการวิจัยพบว่า ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักอริยปทัช ๓ พบว่า ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระในการแสดงความคิดเห็นสำหรับการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การบริหารงานบุคคลโดยยึดหลักให้บุคลากรมีส่วนร่วม มีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ มีการปฏิบัติงานโดยยึดหลักประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ มีการมอบหมายให้ครูประเมินการปฏิบัติงานของครูด้วยกันเอง มีการจัดปฐมนิเทศให้บุคลากรใหม่ มีการติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และมีการเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านพรหมวิหาร ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการให้คำแนะนำ ชี้แจง เมื่อประสบปัญหาในการทำงาน การช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อประสบภัยพิบัติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น การส่งเสริมให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี การแสดงความยินดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อได้เลื่อนตำแหน่ง การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การให้เชิญชวนแก่บุคลากรที่พ้นจากงานไปแล้ว ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทำผลงานทางวิชาการหรือทำงานวิจัย การมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถ ความถนัด การกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานของตนเอง และการสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในหมู่คณะ ในโรงเรียน ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักสังคหวัตถุ ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการปฏิบัติงานโดยเสมอภาค การส่งเสริมบุคลากรให้ได้ใช้ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน การกำหนดค่าตอบแทนและประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคลากรตามผลงานที่ได้ปฏิบัติ การปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ การยกย่องและชมเชยครูที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไม่กล่าววาจาล่วงเกิน หรือดูถูก ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ในการรักษาระเบียบวินัย การช่วยเหลืองานอาปณกิจสงเคราะห์ของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือญาติของผู้ใต้บังคับบัญชา การส่งให้ไปฝึกอบรมความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เช่น กีฬา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และการสนับสนุนเลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับตามความสามารถและความเหมาะสม ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักออคติ ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการชี้แจงทำความเข้าใจแก่บุคลากรเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบ การชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ ข้อปฏิบัติต่างๆ แก่บุคลากร การชี้แจงเกี่ยวกับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ของบุคลากร ความพึงพอใจเมื่อผลงานของบุคลากรในโรงเรียนเป็นที่ยอมรับ การประเมินผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นธรรม การตักเตือนด้วยวาจาเมื่อมีการกระทำความผิดเป็นครั้งแรก ไม่ซ้ำเติมผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อเกิดปัญหาใน

หน้าที่การงาน กฎระเบียบการให้บุคลากรพ้นจากงานในโรงเรียนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสม การประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณา ก่อนมีการโยกย้ายหรือปรับเปลี่ยนตำแหน่ง และการสอบสวนให้รู้ถึงข้อเท็จจริงของสาเหตุและสถานการณ์ที่มีการกระทำผิดอย่างรอบคอบก่อนการลงโทษได้^{๘๑}

พระมหาณัฐพล ปสนโน (ดอนตะโก) ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมของผู้บริหารกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต ๑” ผลจากการวิจัยพบว่า คุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต ๑ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ รักษาความสัตย์ ความจริงใจ ต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ความอดทน อดกลั้น อดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริตไม่ว่าด้วยประการใด และการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดี การตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน ด้านการร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ด้านแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน ด้านปฏิบัติการทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ ด้านพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ และด้านรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ^{๘๒}

พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบพินาศ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษา และวุฒิการศึกษาบาลี อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีที่มีอายุ วุฒิการศึกษา วุฒิ การศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน^{๘๓}

^{๘๑} พระมหาธฤติ วิโรจน์ (รุ่งชัยวิฑูร), "การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร", *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒),

^{๘๒} พระมหาณัฐพล ปสนโน (ดอนตะโก), “คุณธรรมของผู้บริหารกับการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑),

^{๘๓} พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒),

พระสุรศักดิ์ มหาบุญโณ (จันทบุตร) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ขนาดกลางขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ ตำบลตะเคียนเลื่อนอำเภอมือง จังหวัด นครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนแนวคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบแนวคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอมือง จังหวัด นครสวรรค์ พบว่า ประชาชน ที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีแนวคิดโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งในส่วนของประชาชนที่มีอาชีพ แตกต่างกัน มีแนวคิดต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ตะเคียนเลื่อน อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารงานสอดคล้องกับหลัก ธรรมาภิบาล ด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความ รับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะบุคลากรฝ่ายบริหารที่ต้องเป็นผู้นำที่มีความรอบรู้ทั้งทางด้าน ความซื่อสัตย์ สุจริต ยึดหลักความถูกต้องเป็นที่ตั้งเป็นธรรมกับประชาชนทุกหมู่บ้าน และมีความเสมอ ภาคต่อโครงการพัฒนา ด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่สำคัญ และมีส่วนร่วมทุกมิติครอบคลุมขอบเขตชัดเจน ต่อการ บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งระบบ ตามหลักธรรมาภิบาล จนนำภาคองค์กรไปสู่ ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแบบยั่งยืน^{๔๔}

อาจพล วงศ์บุษราคัม ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิ บาล” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กรมชลประทานให้ความสำคัญกับหลัก ความโปร่งใสมากที่สุด รองลงมาคือหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความ รับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม ปัญหา อุปสรรค ที่พบคือ ตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ หลัก ใน หลักการมีส่วนร่วม การปรับปรุงข้อกฎหมาย บางครั้งไม่ครอบคลุมในปัญหา อุปสรรค ข้อเท็จจริง ที่ เกิดขึ้น เนื่องจากไม่ได้เชิญผู้ปฏิบัติเข้าร่วมทำงาน ทำให้เมื่อกฎหมายที่ปรับปรุงใหม่ ไม่สามารถแก้ไข ปัญหาได้ หลักความคุ้มค่าการบริหารเงินงบประมาณของกรมชลประทาน บางส่วนไม่ได้ใช้ ทรัพยากรให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด หลักความรับผิดชอบ การปฏิบัติงานไม่คล่องตัว เนื่องจากปริมาณมีมาก บุคลากรไม่เพียงพอ เกี่ยงความรับผิดชอบ ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ส่วนหลักคุณธรรม หลักนิติธรรมและหลักความโปร่งใส^{๔๕}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมสำหรับการบริหารสรุปได้ว่า การบริหารงานที่จะให้ ได้ผลดีนั้นผู้นำหรือผู้บริหารและผู้ร่วมงานทุกระดับชั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ซื่อสัตย์

^{๔๔} พระสุรศักดิ์ มหาบุญโณ (จันทบุตร), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขนาดกลางขององค์การ บริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ ตำบลตะเคียนเลื่อนอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์”, **พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖),

^{๔๕} อาจพล วงศ์บุษราคัม, “การบริหารงานของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล”, **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓),

สุจริตและมีความเสียสละหรือตามหลักธรรมที่ใช้ในการบริหาร จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้คนทั้งหลายเคารพ นับถือ ยอเยอและศรัทธา และจะส่งผลถึงงานที่ได้ช่วยกันทำให้เกิดความสำเร็จ ดังนั้นทุกคนจำเป็นต้องมีคุณธรรมโดยเฉพาะภาวะความเป็นผู้นำในการบริหารถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้งานเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก และผลการวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลงานวิจัยหลักในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อการจัดการเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม คณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยมีงานวิจัยหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๕ สรุปงานการสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๑	ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร	พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวีโร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
๒	ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.)	พระมหานภสินธุ์ ย์โสโร (ธีรนานนท์) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) ทั้ง ๔ ด้านคือ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน
๓	ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี	พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	การบริหารจัดการของวัดในเขตอำเภอบางบัวทองมีการมุ่งเน้นดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด มีการจัดสาธารณูปโภค รวมทั้งมีการใช้งบประมาณของวัดอย่างคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงความประหยัดและประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๔	ความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ต่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ ดำรวจตระเวนชายแดนตามหลักสังคหวัตถุ ๔	ด.ต. โสภณ สวาชาโต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านทาน และด้านปิยวาจา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
๕	ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวนตามหลักพรหมวิหาร ๔ : กรณศึกษาสถานีตำรวจนครบาลยานนาวา กรุงเทพมหานคร	พันตำรวจโททวีป สุทธิ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ประชาชนมีความคิดเห็นว่าการให้บริการของพนักงานสอบสวนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของสถานีตำรวจนครบาลยานนาวา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
๖	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	พระครูโสภณปุรารักษ์ (ไพสน ธรรมรุกขิโต) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการ ความคิดเห็นทั้ง ๔ ด้านคือ ด้านสถานที่ในการอบรม ด้านรูปแบบการอบรม ด้านเนื้อหาสาระ และด้านวิทยากร อยู่ในระดับมาก ควรให้ความสำคัญกับเอาใจใส่ปรับปรุงการอบรมอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๗	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของ พระสังฆาธิการในจังหวัด สมุทรสงคราม	พระสมุห์เจริญ คเวสโก (หู้คี่) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านระบบการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก
๘	การบริหารจัดการสหกรณ์ การเกษตรตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในเขต จังหวัดนครนายก	พฤกษ์ พุทธิรักษ์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๐	ปริมาณ	สมาชิกส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เพื่อกู้เงินไปจ่ายหนี้สินเดิม ในส่วนของการมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ โดยภาพรวมสมาชิกมีความเข้าใจ แต่ยังคงไม่มีความเข้าใจว่าใครเป็นเจ้าของสหกรณ์
๙	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของ วัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัด ราชบุรี	ภาณุพล เต็งริกานนท์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น)	๒๕๕๑	ปริมาณ	ภาพรวม ๔ ด้าน คือ ด้านความสามารถในการทำงานเป็นทีม ด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับดีมาก

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๐	บทบาทของวัดที่มีต่องานด้านสาธารณสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี	พระครูชินวรานุวัตร (สิงห์ชินวโร) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการพัฒนาจิตใจ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
๑๑	การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	พระปลัดมนต์ดก สุวโจ (ต้นหลงขจร)	๒๕๕๔	ปริมาณ	การปกครองควรกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม การศาสนศึกษา ครูสอนพระปริยัติธรรมเป็นบุคลากรสำคัญ การศึกษาสงเคราะห์ บทบาทหน้าที่ในการให้การอุปถัมภ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสรรหา พัฒนาบุคลากรที่ทำงานการสาธารณูปการ การประสานงานกับภาครัฐและเอกชนเป็นสิ่งจำเป็นการสาธารณสงเคราะห์ ทางด้านจิตใจเป็นบทบาทสำคัญ
๑๒	ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี	พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ คุณงกโร) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๓	ปริมาณ	โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีทักษะการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการสอน ทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านความคิด

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๓	บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	พระมหานิคม ญาณโสภโณ (สมเสนาะ) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ด้านเป็นศูนย์รวมจิตใจ
๑๔	การบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	พระครูวาทีธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฺฒโน) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านนโยบายการเผยแผ่ ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ด้านเทคนิคการเผยแผ่ และด้านสื่อในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน
๑๕	วัดร้างในภาคอีสาน : การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	สุรสิทธิ์ ไกรสิน (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)	๒๕๕๒	ปริมาณ	การแตกแยกความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน เศรษฐกิจของชุมชนตกต่ำ ไม่มีผู้บวชสืบทอดศาสนาทางพุทธศาสนา ความขัดแย้งระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ชาวบ้านขาดความศรัทธาในตัวพระสงฆ์ เนื้อที่ตั้งวัดมีไม่มากพอที่จะพัฒนาในด้านเสนาสนะและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ และความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๖	การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี	พระครูวิสุทธนันท์คุณ (สุรศักดิ์ ครุฑธา) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ วัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ทั้งด้านการปกครอง ด้านการศาสน ศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผย แผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์
๑๗	การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด บุรีรัมย์	พระมหาธนตล นาคสุวรรณโณ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๐	ปริมาณ	โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน มีบทบาทในการบริหารกิจการ คณะ สงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วน ด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การ เผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และ การสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง
๑๘	การเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๔	พระมหาสมบุญ พันธุ์สุข (มหาวิทยาลัยศิลปากร)	๒๕๕๐	ปริมาณ	การบริหารจัดการของวัดพัฒนาตัวอย่าง โดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก อาจเกิดจากวัด พัฒนาตัวอย่างได้มีการดูแลเอาใจใส่การ บริหารจัดการวัดอย่างต่อเนื่อง การขับเคลื่อน นโยบายในการบริหารจัดการย่อมเกิดจากเจ้า อาวาสและพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็น สำคัญด้วย

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๙	ประสิทธิภาพการบริหารวัดหลวงพ่อ สดธรรมกายาราม อำเภอดำเนิน สะดวก จังหวัดราชบุรี	พระมหาฉัตรชัย ชยญาณเมธี (ช่างทองคำ) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ประสิทธิภาพต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชากรมี ความเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหาร อยู่ใน ระดับมาก ๕ ด้าน สำหรับด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ประชากรมีความเห็นอยู่ใน ระดับมากที่สุด
๒๐	การบริหารการปราบปรามการทุจริต ระดับชาติของไทย : การศึกษา บทบาท ระบบ และการบริหาร ของ คณะกรรมาธิการป้องกันและ ปราบปรามทุจริตแห่งชาติ	วรรณนาภา วามานนท์ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง)	๒๕๕๐	ปริมาณ	ปัจจุบันการทุจริตมีรูปแบบที่สลับซับซ้อนมาก ขึ้น มีลักษณะเป็นการทุจริตแบบเครือข่ายใน โครงการใหญ่ของรัฐ มีการบิดผันการใช้ กฎหมายผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง กระทำการทุจริตมาก ก่อความเสียหายให้กับ ประเทศชาติอย่างประเมินค่าไม่ได้
๒๑	การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขต ธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร	พระมหาธฤติ วิโรจน์ (รุ่งชัยวิฑูร) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการ บริหารงานบุคคลในด้านหลักอริยปทัศย์ ๓ พบว่า ผู้ได้บังคับบัญชามีอิสระในการแสดง ความคิดเห็นสำหรับการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วม ตัดสินใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๒๒	คุณธรรมของผู้บริหารกับการปฏิบัติ ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต ๑	พระมหาณัฐพล ปสนโน (ดอนตะโก) (มหาวิทยาลัยศิลปากร)	๒๕๕๑	ปริมาณ	โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก รักษาความสัตย์ ความจริงใจ ต่อตัวเองที่จะ ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็น ธรรม การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน
๒๓	การบริหารงานวัดโดยการ ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความ คิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร	พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบ พินาศ)	๒๕๕๒	ปริมาณ	โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนก เป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และ ด้านการปกครอง
๒๔	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิ บาลขนาดกลางขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในเขตพื้นที่ ตำบล ตะเคียนเลื่อนอำเภอมือง จังหวัด นครสวรรค์	พระสุรศักดิ์ มหาบุญโณ (จันทบัตร์) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนแนวคิดเห็นต่อ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์ บริหารส่วนตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ใน ระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๕ ต่อ

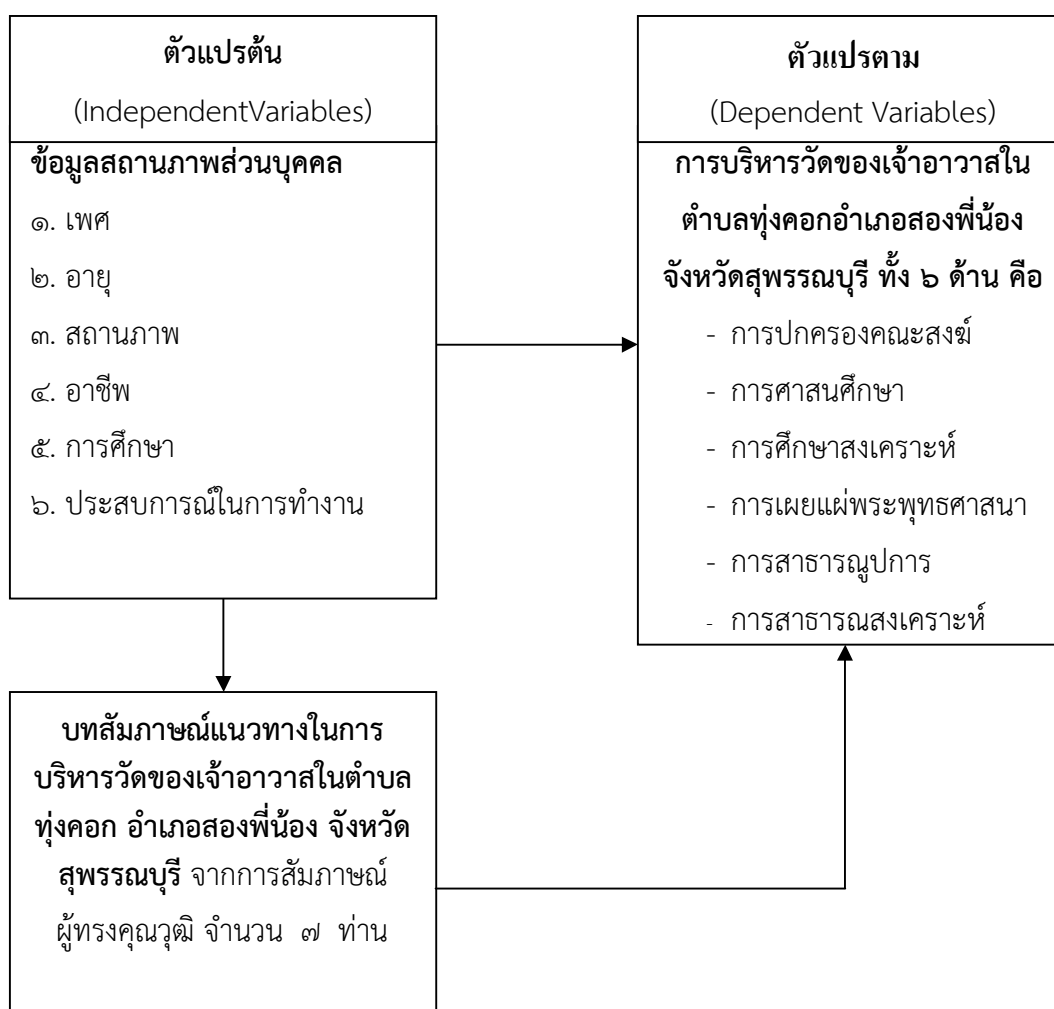
ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๒๕	การบริหารงานของกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล	อาจพล วงศ์บุษราคัม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๓	ปริมาณ	โดยภาพรวมอยู่ในระดับมีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กรมชลประทานให้ความสำคัญกับหลักความโปร่งใสมากที่สุด รองลงมาคือหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

๑) ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ ๑) เพศ ๒) อายุ ๓) สถานภาพ ๔) อาชีพ ๕) การศึกษา ๖) ประสบการณ์ในการทำงาน

๒) ตัวแปรตาม คือ การบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) การปกครองคณะสงฆ์ ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย